

Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu 2014.

Zagreb, ožujak 2015.

SAŽETAK

Sadržaj

1 UVOD	2
2 PRAČENJE POJEDINAČNIH POVREDA PRAVA DJECE	6
2.1 OSOBNA PRAVA	7
2.1.1 STATUSNA PRAVA	8
2.1.2 PRAVO NA OČUVANJE OSOBNOSTI	8
2.1.3 PRAVO NA PRIVATNOST	8
2.1.4 PRAVO NA ŽIVOT UZ RODITELJE I RODITELJSKU SKRB	8
2.1.5 UDOMITELJSTVO, DEINSTITUCIONALIZACIJA I POSVOJENJE	10
2.1.6 PRAVO NA ZAŠTITU OD NASILJA	11
2.2 PRAVA DJECE KAO ČLANOVA DRUŠTVENE ZAJEDNICE	13
2.3 OBRAZOVNA PRAVA	13
2.4 ZDRAVSTVENA PRAVA	15
2.5 SOCIJALNA I EKONOMSKA PRAVA	16
2.6 KULTURNA PRAVA I SLOBODNO VRIJEME	17
2.7 PRAVOSUDNO ZAŠTITNA PRAVA	18
2.7.1 Zaštita djeteta svjedoka i oštećenika u pravosudnom postupku	18
2.7.2 Zaštita prava djece kao počinitelja kaznenih djela i prekršaja	19
2.8 SIGURNOST, NESREĆE I UGROŽAVAJUĆE OKRUŽENJE	19
2.9 DISKRIMINACIJA	20
3 MREŽA MLADIH SAVJETNIKA (MMS) - DJEČJE SUDJELOVANJE	20
4 IZDVOJENA PODRUČJA ZAŠTITE PRAVA DJECE	21
(PRIJEDLOZI ZA IZGRADNJU CJELOVITOG SUSTAVA ZAŠTITE PRAVA DJECE)	
4.1 PRAVA DJECE PRIPADNIKA NACIONALNIH MANJINA	21
4.2 DJECA S PROBLEMIMA U PONAŠANJU	21
4.3 DJECA ČIJI SU RODITELJI U ZATVORU	21
4.4 POPLAVE I KRIZNE SITUACIJE	22
4.5 MEDIJI I ZAŠTITA DJEČJIH PRAVA	22
4.6 PREPORUKE ODBORA ZA PRAVA DJETETA UN-a HRVATSKOJ	22
5 PREPORUKE PRAVOBRANITELJICE ZA DJECU	23
6 NORMATIVNA AKTIVNOST	23
7 OBILASCI USTANOVA ZA DJECU I DRUGIH MJESTA	24
8 OSTALE AKTIVNOSTI VEZANE UZ ZAŠTITU I PROMICANJE PRAVA DJECE	24
9 SUSRETI RAZGOVORI I SURADNJA S DJECOM	24
10 MEĐUNARODNA SURADNJA	25
11 OSTALE AKTIVNOSTI REGIONALNIH I SREDIŠNJEG UREDA	25
12 USTROJ I FINANCIJSKO POSLOVANJE	25
13 ZAKLJUČAK	26

1 UVOD

Godišnje izvješće o radu za 2014. godinu podnosi se temeljem članka 18. Zakona o pravobranitelju za djecu. Izvješće prikazuje aktivnosti i rad pravobraniteljice za djecu te daje pregled podataka o prijavljenim povredama dječjih prava tijekom protekle godine. No i više od toga, u opsežnom tekstu Izvješće zapravo predstavlja kombinaciju izvješća o radu, izvješća o stanju dječjih prava u Republici Hrvatskoj te doživljaj djece i odraslih, kao i različitih institucija o stanju dječjih prava.

Dio izvješća koji se odnosi na stanje dječjih prava u RH rezultat je sinteze podataka dobivenih primarno iz prijava povreda prava pravobraniteljici za djecu, ali i podataka drugih subjekata te neposrednih saznanja u obilascima i kontaktima s djecom i odraslima. Također, izvješće i procjena stanja dječjih prava u RH proizlaze i iz komparativne perspektive, odnosno usporedbe sa stanjem dječjih prava globalno, o čemu pravobraniteljica informacije dobiva kroz aktivno sudjelovanje u međunarodnim udruženjima (Europskoj mreži pravobranitelja za djecu - ENOC i mreži pravobranitelja za djecu Jugoistočne Europe - CRONSEE) te suradnju s drugim europskim tijelima za zaštitu prava djece.

Način izrade i prikaz podataka uglavnom slijede metodologiju koja je korištena i prošlih godina, primarno radi mogućnosti usporedbe i praćenja pojavnosti povreda dječjih prava kroz dulje razdoblje, ali su učinjene manje izmjene radi lakšeg praćenja teksta. U tekstu se koriste akronimi i kratice, objašnjene u legendi na kraju izvješća. Radi lakše čitljivosti, riječi i izrazi u tekstu podjednako se odnose i na ženski i na muški spol.

Tijekom 2014. razmatrano je ukupno 3142 pojedinačne povrede prava djece, a u taj broj su uključeni i slučajevi iz prethodnih godina. U 2014. zaprimljeno je **1595 novih prijava povreda prava djece**, što je za 159 više nego u prethodnoj godini, a postupalo se i u 1547 predmeta koji su, kao aktivni predmeti, preneseni iz prethodnih godina. Osim toga, pravobraniteljica je postupala i u 1090 općih inicijativa za zaštitu prava djece i drugih aktivnosti.

Riječ je o trendu koji gotovo nezaustavljivo raste. Teško je reći je li on odraz povećanog kršenja prava djece ili jače osviještenosti o pravima djece, odnosno veće prepoznatljivosti institucije pravobranitelja za djecu. No, zabrinjava to što se, u relativno velikom broju slučajeva, mnoge stranke obraćaju pravobraniteljici prije nego nadležnim tijelima ili ustanovama, očekujući da ona „riješi“ njihov konkretan problem.

Najljepši i najdraži dio rada pravobraniteljici za djecu predstavljaju susreti i druženja s djecom iz kojih dobivamo uvid u to kako sama djeca procjenjuju stanje prava djece u RH. S ponosom ističemo nastavak aktivnosti Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu – MMS. U ovom izvještajnom razdoblju, u rujnu 2014. druga generacija MMS-a izabrala je svoje nasljednike, odnosno novu, treću generaciju savjetnika.

Izvještajno razdoblje obilježila je 25. obljetnica Konvencije o pravima djeteta. Brojne aktivnosti pravobraniteljice bile su usmjerene obilježavanju tog događaja, na vlastitu inicijativu ili kroz sudjelovanje u aktivnostima drugih. Pravobraniteljica za djecu je četvrt stoljeća Konvencije za djecu obilježila suradnjom s djecom, učenicima Škole primijenjene umjetnosti i dizajna u Zagrebu. Središnji događaj bio je otvorenje izložbe radova učenika škole te zajednička izrada kalendara za 2015. pod nazivom „Poznajem i poštujem dječja prava“, koji je prekrasan spoj umjetničkog izražaja djece te poruka i podataka važnih za zaštitu ljudskih i dječjih prava.

U ovom izvještajnom razdoblju, u godini proslave 25 godina Konvencije o pravima djeteta, RH je branila objedinjeno treće i četvrto periodično izvješće po Konvenciji o pravima djeteta za razdoblje od

lipnja 2004. do prosinca 2010. pred Odborom za prava djeteta UN-a. Odbor je u rujnu, na temelju svog zaključka i mišljenja o ispunjavanju obveza preuzetih Konvencijom, uputio našoj državi zaključne primjedbe i preporuke o tome što treba dalje činiti u zaštiti dječjih prava. Na sjednici Odbora u rujnu u Ženevi prisustvovala je i pravobraniteljica sa svojom zamjenicom.

U preporukama se najprije navode poduzete mjere nadzora i postignuti napredak u državi, a zatim slijede glavna područja zabrinutosti i preporuke, grupirana u 12 poglavlja. Pravobraniteljica je ove preporuke predstavila javnosti na konferenciji za novinare, koju je održala zajedno s predstojnicom UNICEF-ovog ureda za Hrvatsku, istaknuvši važnost njihova oživotvorenja. O preporukama je, zajedno sa svojim suradnicima, govorila u raznim prilikama, u medijima i na javnim skupovima te ih je predstavila djeci, članovima MMS-a.

Izvršajno razdoblje za 2014. godinu obilježilo je na nacionalnoj razini i nekoliko važnih tema i događaja kojima smo se posebice bavili slijedom njihove važnosti, posljedica ili zanimanja koje su izazvali u široj javnosti. Prije svega to je siromaštvo. Ova tema, nažalost, nije karakteristična samo za ovo izvršajno razdoblje, no posljedice dugotrajne ekonomske krize svakako su utjecale na prava djece. Siromaštvo je bilo u središtu zanimanja međunarodnih udruženja čija je pravobraniteljica za djecu članica i u kojima je aktivno sudjelovala. Također, siromaštvo djece općenito, a posebice kroz pitanje mogućnosti plaćanja prehrane djece u školi, bilo je tema mnogih istupa pravobraniteljice u medijima.

Druga takva tema su poplave u području Slavonije i njezine posljedice na djecu. Pravobraniteljica za djecu je obišla područje Gunje i posjetila tzv. "kontejnersko naselje" te razgovarala s njegovim stanovnicima. Uputila je preporuke nadležnim ministarstvima i Vladi RH kako bi ih upoznala sa specifičnim potrebama djece u tom području. Smatramo potrebnim istaknuti da je okolnost ovakve prirodne katastrofe i kriznog stanja ukazala i na višegodišnje zanemarene potrebe djece u tom, ali i u nekim drugim dijelovima Hrvatske. Pri tome posebice potrebe za predškolskim ustanovama kojih u tom području gotovo uopće nema.

U okviru područja zakonodavstva, svakako je najveću pozornost javnosti, a time i aktivnost pravobraniteljice za djecu izazvao postupak donošenja Obiteljskog zakona. Pravobraniteljica za djecu sudjelovala u tom postupku - dajući prijedloge i primjedbe u različitim etapama zakonodavnog postupka, dajući mišljenja na upite Ustavnog suda o prijedlozima za ocjenu ustavnosti te svojim javnim istupima. U tijeku pisanja ovog Izvršaja, Pravobraniteljica je uputila i preporuke Vladi RH, Hrvatskom saboru i Ustavnom sudu RH, a kako je u tijeku i zakonodavna procedura u povodu donošenja Obiteljskog zakona iz 2015., dala je svoje prijedloge i primjedba i na Prijedlog Nacrta Obiteljskog zakona.

Izvršajno razdoblje za 2014. obilježilo je i povećanje prijave povreda prava djece u okviru zdravstvenih prava, od kojih se velika većina odnosi na roditeljsko odbijanje obveznog cijepljenja djece. Pravobraniteljica je slijedom toga organizirala javnu raspravu „Cijepljenje djeteta u kontekstu prava na najvišu moguću razinu zdravlja”.

Naposljetku, to je razdoblje bilo je obilježeno i izborom nove pravobraniteljice za djecu. Kontinuitet rada i postignuća jedna je od temeljnih odrednica rada pravobraniteljice u ovom izvršajnom razdoblju. To se očituje i u kontinuitetu osoba zamjenika, kao i sjajnoj suradnji s cijelim timom – zamjenika i suradnika.

U tom je razdoblju pojačana međunarodna suradnja i sudjelovanje pravobraniteljice u radu međunarodnih organizacija, a što će biti cilj i ubuduće. Tako smo tijekom 2014. prihvatili domaćinstvo Mreže pravobranitelja za djecu Jugoistočne Europe (CRONSEE) te je u tijeku priprema godišnje konferencije CRONSEE-a u svibnju ove godine u Zagrebu. Pravobraniteljica za djecu je, sa

svojom zamjenicom, izabrana u Odbor stručnjaka za Strategiju Vijeća Europe za prava djece te je imenovana i u Upravno vijeće tog Odbora.

Tijekom izvještajnog razdoblja pojačana je suradnja s udrugama za zaštitu djece, čije smo aktivnosti i rad, na njihovo traženje, podržali i pisanim preporukama, s obzirom na njihove ciljeve u različitim područjima zaštite prava djece. Tijekom godine organizirali smo zajedničke sastanke i skupove, a prostor „Male kuće dječjih prava“, u prizemlju zgrade zagrebačkog ureda ustupali smo, na zahtjev, udrugama i ostalim pravobraniteljima za organiziranje njihovih aktivnosti na promicanju prava djece i ranjivih skupina. Na taj način, podržavamo udruge, odnosno civilno društvo, a nama je to izvor podataka o radu udruga na području zaštite dječjih prava, o novim projektima i aktivnostima.

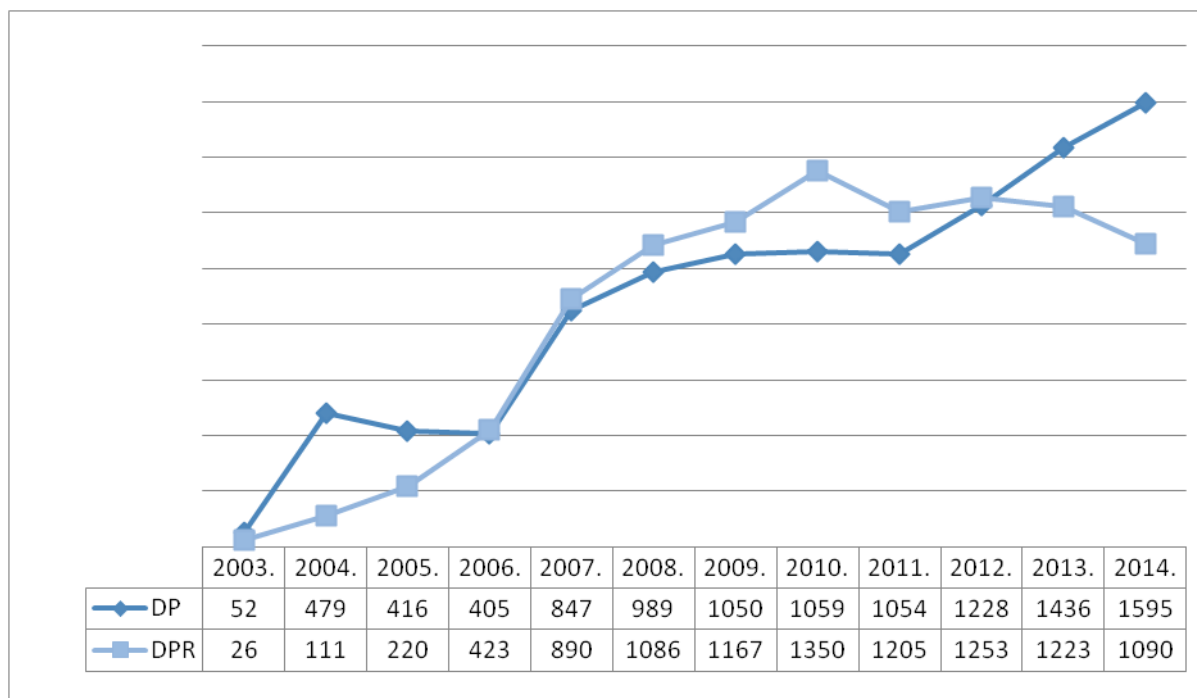
Također, tijekom 2014. predložili smo nove oblike suradnje Hrvatskome saboru te smo uspostavili kontakte i započeli suradnju s hrvatskim europarlamentarcima u cilju zaštite prava djece.

Pravobraniteljica za djecu RH

Dr. sc. Ivana Milas Klarić

Broj prijava pojedinačnih povreda prava djece (DP) i općih inicijativa (DPR) od 2003. do 2014.

Prijave pojedinačnih povreda prava	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Osobna prava	363	282	244	557	635	625	687	636	753	701	742
Prava djece kao članova društvene zajednice		2	4	13	13	13	11	6	11	11	12
Obrazovna prava	43	31	56	105	121	187	153	159	161	262	273
Zdravstvena prava	10	15	10	22	32	35	21	25	28	107	257
Socijalna prava	21	23	14	26	31	48	29	43	42	55	60
Ekonomska prava	18	26	9	57	56	55	72	79	93	90	77
Kulturna prava	2	2	7	11	15	11	10	8	19	26	22
Pravosudno-zaštitna prava	25	4	17	30	37	33	38	55	61	81	62
Sigurnost i zaštita djece						12	12	15	13	25	26
Diskriminacija						3	3	6	16	25	24
Nenadležnost						22	19	16	26	42	38
Ostalo	42	31	44	26	49	6	4	6	5	11	2
UKUPNO	524	416	405	847	989	1050	1059	1054	1228	1436	1595

2 PRAĆENJE POJEDINAČNIH POVREDA PRAVA DJECE

Ured pravobraniteljice za djecu je tijekom 2014. godine razmatrao ukupno 3142 pojedinačne povrede prava djece, a u taj broj su uključeni i slučajevi iz prethodnih godina. U 2014. zaprimljeno je **1595 novih prijava povreda prava djece**, a Ured je usto postupao i u 1547 predmeta koji su, kao aktivni predmeti, preneseni iz prethodnih godina. S obzirom na specifičnost i složenost problematike vrlo veliki broj predmeta zahtijeva višegodišnje praćenje, osobito u domeni obiteljskopравnih odnosa (360) zbog izrazito narušenih i dinamičnih obiteljskih odnosa, opetovanog obraćanja stranaka te dugotrajnosti postupaka pri nadležnim tijelima, često s neizvjesnim ishodom. Višegodišnje praćenje često je prisutno i u području zaštite djece od nasilja (365), u području obrazovnih prava (277), kao i u području ekonomskih prava djece (148).

Povrede pojedinačnih prava djece 2014.

Pojedinačna prava	Broj predmeta u radu iz prethodnih godina	Broj predmeta zaprimljenih u 2014.	Broj djece u 2014	
				Grupa djece
Osobna prava-ukupno	798	742	1132	27
Prava djece kao članova društvene zajednice	12	12	16	1
Obrazovna prava	277	273	261	47
Zdravstvena prava	113	257	356	11
Socijalna prava	44	60	77	4
Ekonomska prava	148	77	146	8
Kulturna prava	24	22	21	5
Pravosudno-zaštitna prava	54	62	74	4
Sigurnost i zaštita djece	22	26	20	11
Diskriminacija	24	24	22	10
Nenadležnost	5	38	39	2
Ostala prava	26	2	2	0
UKUPNO	1547	1595	2166	130

U najvećem broju prijave su podnosili roditelji djece, i to majke u 570 slučajeva, očevi u 288, a oba roditelja zajedno u 76 slučajeva. Po brojnosti zatim slijede institucije u 374 slučaja. Djeca su nam se osobno obratila u 44 slučaja. U 48 slučajeva obratili su nam se bake i djedovi, a prijave smo primali i od drugih djetetovih srodnika (24) i susjeda (9). Obraćali su nam se i anonimni prijavitelji (55) te razne druge kategorije prijavitelja (85). U 22 pojedinačna slučaja Ured pravobraniteljice započeo je postupanje na vlastitu inicijativu, najčešće na temelju praćenja medija.

Od 1595 prijava zaprimljenih u 2014. najveći broj (742) odnosio se na prijave povreda osobnih prava djece. Ponovno je najviše prijava povezanih s problemima u ostvarivanju roditeljske skrbi (390) te s nasiljem nad djecom i zanemarivanjem djece (263). U velikom broju prijavljivane su i povrede obrazovnih prava (273), povrede zdravstvenih prava (257), zatim ekonomskih prava (77), povrede prava djece u pravosudnom postupku (62) te povrede socijalnih prava (60). Manje su zastupljene prijave povreda prava na sigurnost i zaštitu (26), prijave diskriminacije (24), prijave povreda kulturnih prava djece (22) te prava djece kao članova društvene zajednice (12).

2.1 OSOBNA PRAVA

Osobna prava, koja osiguravaju djeci zadovoljenje temeljnih potreba za njihovu opstojnost, područje su u kojem iz godine u godinu primamo najveći broj prijavi. U 2014. zaprimili smo 742 prijave vezane uz ostvarivanje osobnih prava djece, od kojih se najveći odnosio na **pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb** (390). Zatim slijede prijave povreda **prava na zaštitu od nasilja** (193), **zanemarivanja** (70) i **prava na djetetovu privatnost** (33) te prijave koje se odnose na **posvojenje** (14). Ostale prijave odnose se na saznanje vlastitog podrijetla (9), udomiteljstvo (9), stjecanje državljanstva (7), pravo na život (6), osobno ime (5), prijavu rođenja (4), dok se po jedna odnosila na očuvanje djetetove osobnosti i ostala osobna prava.

Osobna prava

ŠIFRA	OSOBNA PRAVA	Broj prenesenih predmeta	Broj zaprimljenih predmeta	Broj djece	Grupa djece
			2014.	2014.	2014.
1.1.	Pravo na život	2	6	8	0
1.2.	Pravo na saznanje vlastitog podrijetla	2	9	10	0
1.3.	Pravo na prijavu rođenja	1	4	4	0
1.4.	Pravo na osobno ime	3	5	5	0
1.5.	Pravo na stjecanje državljanstva	7	7	17	0
1.6.	Pravo na očuvanje osobnosti	2	1	1	0
1.7.	Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb	360	390	594	2
1.8.	Posvojenje	7	14	21	1
1.9.	Pravo na zaštitu od nasilja	298	193	317	12
1.10.	Zanemarivanje	67	70	101	5
1.11.	Skrbništvo	0	0	0	0
1.12.	Udomiteljstvo	14	9	19	0
1.14.	Pravo na djetetovu privatnost	35	33	34	7
1.15.	Ostalo	0	1	1	0
	UKUPNO	797	742	1132	27

U praćenju je bilo i 798 slučajeva povreda osobnih prava prenesenih iz prijašnjih godina, među kojima je najveći broj onih koji se odnose na život uz roditelje i roditeljsku skrb (360) te na zaštitu od nasilja (298).

Prijavama u 2014. bilo je obuhvaćeno 1132 djece, čemu treba dodati i 27 slučajeva u kojima se radilo o brojčano nedefiniranoj grupi djece (razred, odgojna skupina i sl).

2.1.1 STATUSNA PRAVA

U statusna prava spada **pravo na saznanje vlastitog podrijetla, pravo na prijavu rođenja, pravo na osobno ime i pravo na stjecanje državljanstva**, kao i **reguliranje boravišnog statusa djece stranaca**. Povrede statusnih prava djece uzrokovane su ponekad nedovoljno kvalitetnim zakonskim odredbama (primjerice, kod presumpcije bračnog očinstva), ali se češće događaju zbog uskog i striktnog tumačenja zakonskih odredbi, nesnalaženja nadležnih tijela, dugotrajnosti postupaka, a prvenstveno zbog neuvažavanja načela najboljeg interesa djeteta.

2.1.2 PRAVO NA OČUVANJE OSOBNOSTI

U 2014. godini nastavili smo pratiti ostvarivanje prava i interesa djece s rodnom disforijom. Krajem 2014. donesen je Pravilnik o načinu prikupljanja medicinske dokumentacije i utvrđivanju uvjeta i pretpostavki za promjenu spola ili o životu u drugom rodnom identitetu (NN 132/14), međutim, na temelju rasprava koje se vode može se zaključiti da, iako su stvorene pravne, ali i medicinske pretpostavke za bolji tretman transrodnih osoba, nedostaje dovoljan broj stručnjaka i pratećih službi koji poznaju problematiku i mogu djetetu pružiti medicinsku i terapijsku podršku i tretman, pravni savjet ili savjet vezan uz svakodnevni život. Na ovom području potrebna je edukacija odgojno-obrazovnih, zdravstvenih i socijalnih radnika, uz senzibilizaciju stručne i šire javnosti.

2.1.3 PRAVO NA PRIVATNOST

U 2014. postupali smo u 33 slučaja povreda prava na privatnost (u 2013. primljeno je 21 prijava), najviše u području obrazovanja – u školama i vrtićima – zatim u medijima, u sportskim društvima, ali i na ostalim mjestima u kontekstu primjene posebnih zakona. Roditelji su se prituživali na povredu osobnih podataka ili privatnosti djece od strane institucija ili fizičkih osoba. Iz institucija smo primali upite o načinima postupanja u pojedinim situacijama. Roditelji su očekivali da Ured zabrani postupanja koja oni smatraju povredom prava na privatnost, za što pravobraniteljica nema ovlasti, a institucije su tražile pomoć u boljem razumijevanju njima nedovoljno poznatih posebnih propisa te u komunikaciji s roditeljima. Roditelje, ali i predstavnike institucija obavještavali smo o njihovim pravima i obvezama iz Zakona o zaštiti osobnih podataka (NN 103/03., 118/06., 41/08., 131/08. i 106/12.) i ostalih propisa te smo njihove pritužbe prosljeđivali Agenciji za zaštitu osobnih podataka (AZOP) ili smo ih upućivali da se izravno obrate tom tijelu koje nadzire provođenje zaštite osobnih podataka. Primjećujemo da **odgojno-obrazovnim i zdravstvenim ustanovama te ustanovama socijalne skrbi**, sportskim udrugama i klubovima, ali i trgovačkim društvima, unatoč višegodišnjoj senzibilizaciji za zaštitu privatnosti, nedostaje informacija o tome što su osobni podaci, kao i znanja o potrebi i načinima zaštite osobnih podataka djece. I dalje uočavamo propuste u medijima, u prikupljanju podataka o djeci, uvođenju video nadzora, fotografiranju djece, stavljanju podataka na web stranice škole ili kluba, što ponekad ugrožava dobrobit djece i narušava odnose ustanove i roditelja. Smatramo potrebnim uvesti obrazovanje i/ili usavršavanje o zaštiti osobnih podataka djece. Sudeći prema zaprimljenim prijavama instrumenti zaštite prava djece na privatnost još nisu dovoljno učinkoviti.

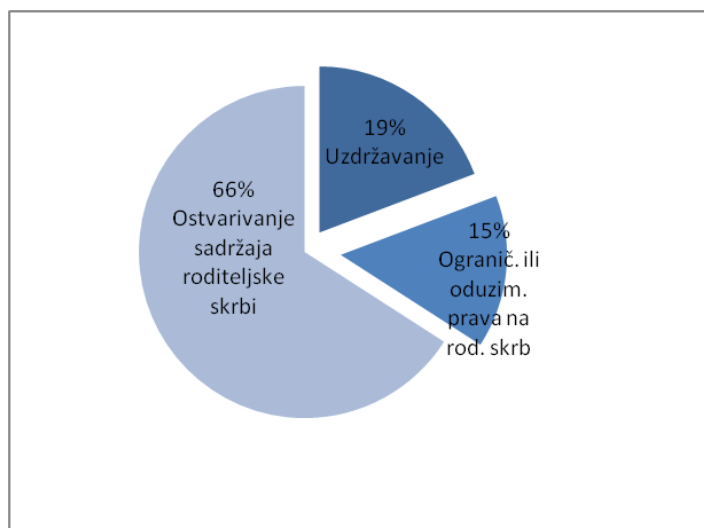
2.1.4 PRAVO NA ŽIVOT UZ RODITELJE I RODITELJSKU SKRB

Povrede prava djece na život uz roditelje i roditeljsku skrb i ove godine su najčešći razlog obraćanja pravobraniteljici i čine 24% od ukupnog broja prijava. Primili smo 390 prijava koje se odnose na 594 djece. Osim postupanja po pojedinačnim prijavama koje se temelji na traženju izvješća o postupanju nadležnih tijela te upućivanju upozorenja, prijedloga i preporuka sukladno Zakonu o pravobranitelju za djecu, u području obiteljskopravne zaštite djece uputili smo jednu preporuku usmjerenu cjelovitom sustavu zaštite (*Prebivalište i zajednička roditeljska skrb*) te smo sudjelovali u donošenju šest zakona i 11 pravilnika.

Od 390 slučaja u ovoj cjelini, njih 58 (15%) odnosilo se na ograničavanje ili oduzimanje prava na roditeljsku skrb i njima je obuhvaćeno 95 djece. U pogledu prava na uzdržavanje bilježimo 75 prijava (19%) koje su se odnose na 119 djece. I dalje se najveći broj prijava u ovom području odnosi na

pitanja vezana za ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi, njih 257 (66%), kojima je pogođeno ukupno 380 djece svih dobni skupina.

Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb – ukupni broj prijavi

Aktivnosti Ureda pravobraniteljice u ovim slučajevima uključuju praćenje stanja zaštite prava djeteta, upućivanje preporuka i upozorenja, traženje obavijesti o postupanju i dostavljanje relevantne dokumentacije, najčešće od nadležnog centra za socijalnu skrb (CZSS) i policije, komunikaciju s ministarstvima nadležnima za socijalnu skrb i pravosuđe te komunikaciju s roditeljima i djecom koja nam se neposredno javljaju za pomoć.

Godina 2014. bila je obilježena pripremama za donošenje novog Obiteljskog zakona koji je trebao pridonijeti postizanju bolje zaštite djece u mnogim segmentima na koje godinama upozoravamo, a koja je bila nezadovoljavajuća. Novi Obiteljski zakon (NN 75/14.) stupio je na snagu 1. rujna 2014., osim odredaba navedenih u čl. 563. Obiteljskog zakona koje su stupile na snagu 1. siječnja 2015. godine. Uz zakon doneseni su i pravilnici koji trebaju olakšati neposredni rad i poduzimanje konkretnih aktivnosti usmjerenih zaštiti dobrobiti i prava djeteta.

U problematici koja obuhvaća pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb, nažalost, ni ove godine ne vidimo značajnijih pomaka usmjerenih boljoj zaštiti djece i ostvarivanju njihovih prava. Sadržajno, razlozi obraćanja pravobraniteljici se ne mijenjaju. Uglavnom se odnose na nezadovoljstvo radom institucija koje vode postupke i provode stručne intervencije radi zaštite djece (CZSS i sudove), nepovjerenje u njihov rad i stručne procjene, prigovore na ponašanje „drugog“ roditelja prema djetetu, posebno u slučajevima razvoda braka ili prekida izvanbračne zajednice. Zabrinjavajuće je što neki roditelji i članovi uže obitelji ne preuzimaju vlastitu odgovornost za situaciju u kojoj se dijete nalazi te ju prebacuju na drugog roditelja ili institucije. Od stupanja na snagu novog Obiteljskog zakona obraćali su nam se roditelji koje su stručnjaci upućivali na potrebu postizanja dogovora i izrade plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi i u slučajevima kad je bilo jasno da to nije moguće uslijed visoke razine međusobnog konflikta, nespremnosti na suradnju i nedostupnosti savjetodavnom radu. Takve roditelje je važno prepoznati u ranoj fazi rada s obitelji i planirati djelotvorne intervencije usmjerene postizanju zaštite djeteta da bi se izbjeglo njegovo izlaganje manipulativnim ponašanjima roditelja i drugim oblicima emocionalnog nasilja.

Važno je osigurati savjetodavna podrška roditeljima i djeci vezano uz pitanja roditeljske skrbi, odnose u obitelji i poteškoće s kojima se susreću roditelji i djeca tijekom odrastanja te dovoljan broj stručnjaka u CZSS-ima, čije kompetencije kroz edukaciju i superviziju treba jačati. Nisu osnovani

obiteljski sudovi, sudski postupci su dugotrajni, a kod sudaca uočavamo da im je potrebno dodatno stručno usavršavanje iz područja razvojne psihologije, posebno o odrastanju djece u uvjetima koji su ugrožavajući za njihov psihofizički razvoj. Veliki problem predstavlja neizvršavanje odluka donesenih radi zaštite dobrobiti i prava djeteta, pri čemu je sankcioniranje roditelja za njihovo kršenje blago i neučinkovito, čime dijete ne dobiva pravodobnu zaštitu svojih prava. Potrebno je jačati suradnju i koordinirano djelovanje među tijelima koja sudjeluju u postupcima u vezi sa zaštitom dobrobiti djece.

U slučajevima nezakonitog odvođenja i zadržavanja djeteta i dalje postoji problem dugotrajnosti postupaka i otežano provođenje odluka o povratku djeteta u zemlju iz koje je nezakonito odvedeno.

Uzdržavanje – Iako su prema zakonu roditelji dužni uzdržavati svoje maloljetno dijete, veliki je broj onih koji tu svoju obvezu ne izvršavaju redovito. Tijekom 2014. zaprimljeno je 75 pritužbi vezanih za uzdržavanje koje se odnose na: parnični postupak (30), općenite upite o pravu na uzdržavanje ili općenite poteškoće u realizaciji ovog prava (21), ovršni postupak (13), kazneni postupak (3), ostvarivanje zahtjeva za uzdržavanje u inozemstvu (5) i poteškoće u realizaciji prava na privremeno uzdržavanje od strane CZSS-a (3). Postupanja u tim predmetima odnose se na zaštitu prava i dobrobiti 119 djece te u jednom slučaju na brojčano neodređenu grupu djece. Osim pisanih upita i pritužbi, u 2014. zabilježeno je i 130 usmenih (telefonskih i osobnih) obraćanja u vezi s pravom djeteta na uzdržavanje. Broj upita i telefonskih obraćanja stranaka Uredu pravobraniteljice pokazuje da roditelji ponekad u nadležnim institucijama ne dobivaju cjelovitu informaciju o svojim pravima i mogućnostima ostvarivanja prava djeteta. Upućivali smo ih u zakonske odredbe i mogućnosti, primjerice, mogućnost ishođenja privremene mjere, sklapanje nagodbe, zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, pokretanje ovršnih ili kaznenih postupaka, korištenje privremenog uzdržavanja, ostvarenje uzdržavanja iz inozemstva ili na mogućnost obraćanja sudu radi utvrđivanja obveze uzdržavanja baki i djedu, kao i na mogućnost ostvarivanja prava na besplatnu pravnu pomoć.

2.1.5 UDOMITELJSTVO, DEINSTITUCIONALIZACIJA I POSVOJENJE

Unatoč nastojanjima nadležnih institucija na kvalitetnoj provedbi Plana deinstitucionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011. – 2016. (2018.) i dalje u realizaciji uočavamo probleme: nedovoljan obuhvat djece kroz udomiteljsku skrb, nedovoljan broj udomiteljskih obitelji, neravnomjerna teritorijalna zastupljenost udomiteljskih obitelji, nepostojanje profesionalnog udomiteljstva, nedostatak urbanog i specijaliziranog udomiteljstva, neadekvatna udomiteljska skrb, neuključivanje djece u donošenje odluka vezanih uz njih te neredovitost u obilascima udomljene djece od strane djelatnika CZSS-a.

Tijekom 2014. Primili smo devet prijava, kojima je bilo obuhvaćeno 19 djece koja se nalaze u udomiteljskim obiteljima ili bi u njih tek trebala biti smještena odlukama nadležnih tijela. Roditelji, bake, djedovi, susjedi i udomitelji znatno češće nam se javljaju telefonom ili osobno dolaze u naše urede pritužujući se i na medijsko izlaganje djece smještene u udomiteljskim obiteljima te na postupanja CZSS-a u slučajevima kada se udomiteljima oduzima licenca za obavljanje udomiteljske djelatnosti.

Podaci dobiveni „Istraživanjem o djeci i mladima na smještaju i boravku u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi tijekom 2014.“, koje je proveo Ured pravobraniteljice za djecu, govore o smanjenju broja djece u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, međutim, taj je broj i dalje je velik, što je povezano s nedovoljnim brojem udomiteljskih obitelji na području Hrvatske i činjenicom da u nekim dijelovima države gotovo i nema udomiteljskih obitelji.

U području dječjih prava vezanih uz posvojenje djece Ured pravobraniteljice postupao je u 14 slučajeva na temelju zaprimljenih prijava i obilazaka domova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Postupanja Ureda odnosila su se na 21 dijete i jednu grupu djece, a u vezi s prijavama zbog dugotrajnosti postupaka i nepravovremenog postupanja CZSS-a, zaštitom privatnosti posvojene djece u medijima, zaštitom osobnih podataka posvojene djece te zbog nejednakog statusa biološke i

posvojene djece. Prijave su podnosili roditelji, bake i djedovi, rodbina te potencijalni posvojitelji, koji su se najčešće prituživali na postupke pred nadležnim institucijama (CZSS-ima i sudovima).

U domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi na dan 31. Prosinca 2014. bilo je smješteno 937 djece i mladih, od kojih 474 djevojčica/djevojaka i 463 dječaka/mladića. Najviše djece, njih 267, bilo je u dobi od 15 do 18 godina, 237 u dobi od 11 do 14 godina te 214 u dobi do sedam godina.

2.1.6 PRAVO NA ZAŠTITU OD NASILJA

Zaprimili smo 263 prijave nasilnog i zanemarujućeg ponašanja prema djeci, kojem je bilo izloženo 418 djece. Od navedenog ukupnog broja prijava 193 se odnosilo na nasilje nad djecom (317 djece i 12 grupa), a 70 na zanemarivanje skrbi o djeci (101 dijete i pet grupa).

Prijave nasilja i zanemarivanja 2005. – 2014.

	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Nasilje u obitelji	44	127	139	82	75	85	108	85	78
Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama	42	53	89	51	83	60	68	76	50
Nasilje u drugim ustanovama	7	12	12	7	9	11	5	9	18
Ostalo nasilje	27	43	57	69	49	59	51	48	47
Zanemarivanje				50	66	58	63	55	70
UKUPNO	120	235	297	259	282	273	295	273	263

Od 193 prijave nasilja nad djecom 78 se odnosilo na nasilje u obitelji, 50 u odgojno-obrazovnim ustanovama, 18 u domovima i ostalim institucijama, a preostalih 47 na sve ostale oblike nasilja i mjesta izvršenja nasilja, uključujući i internet. U odnosu na prethodno razdoblje vidljivo je smanjenje broja prijava nasilja u obitelji, odgojno-obrazovnim ustanovama i nasilja na drugim mjestima te putem interneta, dok je povećan broj prijava nasilja u domovima i ostalim institucijama te zanemarivanja djece.

Nasilje i zanemarivanje u obitelji

U 2014. zaprimljeno je 78 prijava o nasilnom ponašanju u obitelji, kojima je obuhvaćeno 131 dijete. Broj prijava nasilnog ponašanja u obitelji u padu je u odnosu na 2013. kad ih je bilo 85. Veliki broj upita o zaštiti djece od nasilja zabilježen je kroz svakodnevne telefonske kontakte, u kojima su prijavitelji tražili informacije o proceduri prijavljivanja ili su imali primjedbe na postupanje nadležnih institucija (CZSS-a, policije, državnog odvjetništva i zdravstvenih ustanova) pritužujući se na njihovu neefikasnost, pristranost u odnosu na jednog roditelja, nedostatak senzibiliteta ili sporost u postupanju. Najviše se prijava odnosilo na višestruko nasilje u obitelji, koje je najčešće spoj fizičkog i psihičkog nasilja, u kojem su djeca žrtve ili svjedoci nasilnog ponašanja među roditeljima. Primili smo šest prijava o **tjelesnom kažnjavanju**, kojima je bilo obuhvaćeno 15 djece.

O **zanemarivanju** skrbi o djeci u obitelji i u institucijama zaprimili smo 70 prijava, kojima je bilo obuhvaćeno 101 dijete i pet grupa djece. Najveći broj prijava uputili su očevi, majke i anonimni podnositelji te bake i susjedi, a djeca su nam se osobno obratila u četiri slučaja. Od ukupnoga broja tri su se prijave odnosile na zanemarivanje u institucijama, a 67 na zanemarivanje u obitelji, od kojih 47 na sveukupno zanemarivanje zdravlja, školovanja, odgoja, prava na igru i slobodno vrijeme, 10 na zanemarivanje odgoja, pet zdravlja, jedna na zanemarivanje prava na igru i slobodno vrijeme, dok za četiri prijave nije konkretno navedeno područje zanemarivanja.

Praćenje **nedopuštenih noćnih izlazaka** djece mlađe od 16 godina pokazuje da su i u 2014. neka djeca vrijeme od 23 do pet sati provodila na ulicama, u klubovima i kafićima, opijala se po parkovima i drugim javnim površinama, uslijed čega su ponekad postajala žrtve, ali i počinitelji nasilničkog ponašanja. Svjesni smo toga da iskazani brojevi ne prikazuju stvarno stanje u vezi s nedopuštenim noćnim izlascima te da je broj djece koja noći provode izvan svojih domova veći. Ohrabruje to što

nadležne institucije prepoznaju problem noćnih izlazaka djece kao problem društva te se u svrhu zaštite dobrobiti djece provode i policijske preventivne akcije.

Nasilje u odgojno obrazovnim ustanovama

Zaprimili smo 50 pojedinačnih prijava povreda prava djece na zaštitu od svakog oblika nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama. Od ukupno 50 prijava, 39 se odnosilo na nasilje među djecom, od toga 35 na nasilje među djecom u školi, četiri na nasilje među djecom u dječjem vrtiću, a 11 na nasilje odraslih nad djecom u školi i vrtiću. Prijavitelji su u najvećem broju slučajeva roditelji, a potom djelatnici odgojno-obrazovnih ustanova. Kako različite institucije različito vode evidencije o nasilju među djecom ne postoje metodološki ujednačeni podaci o broju i pojavnim oblicima nasilja u odgojno obrazovnim ustanovama, što otežava praćenje ove pojave i prikaza realnog stanja prava djece u ovom području.

U pojedinim prijavama uočavamo **nepoznavanje razlike između nasilnog rješavanja sukoba i nasilja** te izostanak adekvatne reakcije odgojitelja/učitelja na nasilno rješavanje sukoba koje onda često prerasta u nasilje. Neki su roditelji skloni prijaviti svako nasilno rješavanje sukoba kao nasilje i podići ga na razinu „incidenta“, čime dodatno štete i djetetu žrtvi i djetetu počinitelju koje prolazi procedure ispitivanja po nekoliko puta u različitim institucijama (CZSS, škola, policija). Zato je potrebno trajno raditi na **upoznavanju roditelja s problematikom nasilja**, načinima zaštite djece te mjerama koje su škola i druge službe dužne poduzeti u slučaju nasilja.

Teškoće stvara i neprepoznavanje nasilja koje nije fizičko nasilje te oklijevanje u prijavljivanju onih oblika nasilja za koje ne postoji „dokaz“. U tome prepoznajemo potrebu za **poboljšanjem kvalitete formalnog obrazovanja odgojiteljskog i nastavničkog kadra** te intenziviranje dodatnih edukacija uz **osnaživanje odgojno-obrazovnih djelatnika** u prepoznavanju i prijavljivanju nasilja. U svakom pojedinom slučaju nasilja, uzimajući u obzir najbolji interes djeteta, nužno je poduzimati **pedagoške mjere** u odnosu na djecu počinitelje, te izraditi **individualni plan** rada s učenikom. Pojedinim je školama rješavanje ovih problema otežano zbog nedostatka stručnih suradnika i resursa u lokalnoj zajednici. U takvim sredinama potreban je intenzivniji rad mobilnih timova te stručnu pomoć Agencije za odgoj obrazovanje (AZOO) i civilnog sektora. U mnogim je školama i dalje aktualan pristup djeci kao „žrtvama koje trebaju pomoć i počiniteljima koje treba kazniti“, a ne doživljava ih se kao sukreatore sigurnog školskog okružja i odgovorne partnere u sprečavanju problema nasilja. Stoga **obrazovanje odgojno-obrazovnih djelatnika za sudjelovanje djece** mora biti neizostavan sadržaj njihovih stručnih usavršavanja. Obrazovna politika mora osnaživati ulogu odgojno-obrazovnih ustanova u **primarnoj prevenciji**. Nužno je i dalje raditi na **jačanju unutarinstitucionalne i međuinstitucionalne suradnje i suradnje s roditeljima**.

Nasilje u drugim ustanovama i ostalo nasilje

Prijave nasilja u drugim ustanovama i na drugim mjestima koje smo primali, odnosile su se na nasilje (djece i odraslih) u ustanovama socijalne skrbi i pravosuđa, sportskim klubovima i u susjedstvu djece. Zabrinjava tamna brojka vršnjačkoga nasilja, ali i nasilja djelatnika u ustanovama socijalne skrbi i pravosuđa, o čemu nam prilikom obilazaka govore sama djeca. Zbog nedostatnih i nedosljednih mehanizama zaštite djeca najčešće nisu spremna prijaviti nasilje. Zabrinjavajuća je pojava i verbalno nasilje koje nad djecom čine odrasli u sportskim klubovima, nesvjesni neprimjerenosti i štetnosti takve nasilne komunikacije. U slučajevima nasilja na javnim površinama, zabrinjava reakcija službenika policije koja događaje često ne prepoznaju kao nasilje, već ih tretira kao prekršaj narušavanja javnog reda i mira. Pri tome nerijetko, posebice u vršnjačkom nasilju, izjednačavaju počinitelja i žrtvu u prekršajnoj odgovornosti. I ove godine zaprimili smo više prijava nasilja odraslih susjeda prema djeci u situaciji sukoba s njihovim roditeljima. Zaprimljene prijave i reakcije institucija ukazuju na još uvijek nedostatnu zaštitu djece od nasilja na drugim mjestima.

Nasilje putem interneta i mobitela

Tijekom 2014. postupali smo u sedam pojedinačnih i 11 telefonskih prijava o nasilju putem interneta i mobitela. Godinu su obilježile prijave roditelja, građana i stručnjaka vezano za više Facebook stranica na kojima se objavljuju fotografije maloljetnih djevojaka neprimjerenog pa i pornografskog sadržaja, popraćene vulgarnim i uznemirujućim komentarima i uvredama. Uz prijave nasilja nadležnim tijelima, u svim slučajevima apelirali smo i na odgovornost roditelja, odgojno-obrazovnih djelatnika, kao i davatelja usluga društvenih mreža, kad je riječ o prevenciji i zaštiti djece na društvenim mrežama. Uočavamo da policija nailazi na niz teškoća i prepreka u zaustavljanju ove vrste nasilja, odgojno-obrazovne ustanove ne snalaze se u pronalaženju efikasnih pedagoških mjera, pravosudni sustav, zbog različitog tumačenja i primjene zakonskih odredbi u praksi, u nekim slučajevima nema efikasnog odgovora na ovu vrstu nasilja. Sve to dodatno otežava problem i utječe na osjećaj nemoći roditelja i struke u rješavanju problema te upućuje na potrebu aktivnijeg djelovanja cjelokupnog društva u praćenju pojavnosti problema, prevenciji i poduzimanju mjera zaštite djece od zloporaba i nasilja putem interneta.

2.2 PRAVA DJECE KAO ČLANOVA DRUŠTVENE ZAJEDNICE

Ovo područje uključuje pravo na sudjelovanje/participaciju djece koja su, u pravilu, s obzirom na dob, sposobna oblikovati vlastito mišljenje (u obiteljskopравnim pitanjima, školi, sportskom klubu, mjestima obavljanja izvanškolskih aktivnosti i na drugim mjestima), pravo na pristup informacijama, pravo na slobodu misli, savjesti i vjeroispovijedi, na slobodno udruživanje i mirno okupljanje i pravo na zaštitu od potencijalno štetnih informacija. U ovo poglavlje uključili smo i temu o odnosu političara prema djeci.

Broj prijava (12) zaprimljenih u 2014. predstavlja najmanji broj obraćanja Uredu pravobraniteljice za djecu vezano za neko područje dječjih prava. Mali broj prijava proizlazi iz slabije informiranosti djece o pravu na participaciju u društvu te izostanku podrške odraslih u njegovom ostvarivanju. Iako je sudjelovanje djece, koja su sposobna oblikovati mišljenje u različitim sferama života, te poštovanje mišljenja djeteta važno konvencijsko načelo, ovo pravo je, sudeći prema broju prijava našem Uredu, ali i prema izjavama djece, još uvijek na deklarativnoj razini.

2.3 OBRAZOVNA PRAVA

U 2014. primili smo 273 prijave pojedinačnih povreda prava 261 djeteta na odgoj i obrazovanje, 11 prijava više nego prethodne godine. U 47 slučajeva prijave su se odnosile na grupu djece, odnosno odgojno-obrazovnu skupinu, razred ili ustanovu, zbog čega nije bilo moguće odrediti točan broj djece. Prijave pojedinačnih povreda prava djece na odgoj i obrazovanje predstavljaju 17,1% od ukupnog broja primljenih prijava pojedinačnih povreda prava djece i *na drugom su mjestu po brojnosti*, iza prijava povreda prava na roditeljsku skrb.

Najveći broj prijava odnosi se na povrede prava u osnovnoškolskom obrazovanju (127) i u srednjoškolskom obrazovanju (85), a potom slijede prijave koje se odnose na predškolski odgoj i obrazovanje (61). Od ukupnog broja 33,7% odnosilo se na djecu s teškoćama u razvoju (92).

Problemi dostupnosti, odgovarajućih kapaciteta i programa u ustanovama **predškolskog odgoja i obrazovanja** i nadalje su vrlo izraženi i praćeni sve težom financijskom situacijom osnivača, dječjih vrtića i roditelja. Kao i proteklih godina prevladavaju sljedeći problemi: nemogućnost ostvarenja upisa djeteta u programe predškolskog odgoja, nejednakost uvjeta u kojima djeca pohađaju predškolske programe te različita pravila i način sufinanciranja boravka djece u dječjim vrtićima od strane osnivača. U predškolskom odgoju i obrazovanju pritužbe su se odnosile i na promjene odgojitelja u dječjem vrtiću, promjene prostora i radnog vremena, broj djece u odgojno-obrazovnim skupinama i strukturu skupina, organiziranje izleta, prehranu djece, sigurnosne i prostorne uvjete.

U **osnovnom obrazovanju** pritužbe su se odnosile na nemogućnost premještanja djece iz jedne u drugu školu, nemogućnost ostvarenja prava na nastavu u kući ili u zdravstvenoj ustanovi, na obvezu pribavljanja novih udžbenika i nemogućnost ostvarivanja prava na besplatne udžbenike te na nepostojanje prijevoza do škole, lošu prometnu povezanost i nesigurne uvjete prijevoza djece do škole. U **srednjoškolskom obrazovanju** pritužbe su se odnosile na nemogućnost upisa ili promjene upisanog obrazovnog programa, nemogućnost ostvarenja prava na subvencionirani prijevoz, probleme pri e-upisu u srednju školu posredstvom mrežne stranice Nacionalnoga informacijskog sustava prijava i upisa u srednje škole (NISpuSŠ) i na elemente i kriterije za izbor kandidata za upis u srednje škole. Roditelji su se žalili i na promjene učitelja u školama, smanjenje razrednih odjela, formiranje novih razreda, promjenu u organizaciji smjenskog rada te na to što nisu pravovremeno obaviješteni o promjenama.

Pritužbe na **programe i sadržaje** u školama pretežno su se odnosile na: neorganiziranje dopunske i dodatne nastave, (ne)dostupnost i organizaciju dodatnih sadržaja kao što su izleti i ekskurzije, financiranje privatnih škola koje provode alternativne programe, na sadržaje školske lektire i udžbenika, nepostojanje programa koji bi bio alternativa vjeronauku u osnovnoj školi i na sudjelovanje djece u vjerskim sadržajima izvan programa vjeronauka.

Veliki broj pritužbi (70) odnosio se na **neprimjereno, neprofesionalno i neetično postupanje** odgojno-obrazovnih radnika i drugih djelatnika prema djeci te na povredu dostojanstva djeteta u odgojno-obrazovnom procesu (16) i to zbog različitih neprimjerenih ponašanja prema djeci, nekompetentnosti u stručnom i pedagoškom radu, nesenzibiliziranosti odgojno-obrazovnih radnika za prava i interese djece te nepoduzimanje mjera zaštite prava djeteta. Odgojno-obrazovne ustanove prilikom zapošljavanja često ne provjeravaju je li kandidat pravomoćno osuđen za tzv. „spolne delikte“ iz Zakona o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji, kao i za kaznena djela koja su, prema Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, zapreka za obavljanje poslova u odgojno-obrazovnoj ustanovi. Škole se suočavaju s problemom zaštite djece od spolnog uznemiravanja i zloporabe i istodobnog osiguranja zakonskih prava osumnjičenog radnika protiv kojeg još nije pokrenut kazneni postupak, a kojeg prema postojećim propisima nije moguće suspendirati samo zbog sumnje da je počinio kazneno djelo na štetu djeteta.

Nema učinkovitih načina provjere sposobnosti za obavljanje odgojno-obrazovnog rada, kao niti učinkovitih mjera radnog prava i onih iz stručno-pedagoškog i inspekcijskog nadzora kojima bi se onemogućio rad onim osobama koje neprimjerenim, neprofesionalnim, neetičkim, a nerijetko i nezakonitim postupanjem krše prava djece. Nužno je uspostaviti sustav licenciranja rada odgojno-obrazovnih radnika koji bi obuhvaćao periodičnu kontrolu rada i provjeru sposobnosti za odgojno-obrazovni rad s djecom, a u kojem bi gubitak licencije značio i nemogućnost rada s djecom u ustanovama odgoja i obrazovanja.

Roditelji su često nedovoljno informirani o nadležnostima, obvezama i odgovornostima odgojno-obrazovne ustanove te se obraćaju pravobraniteljici, očekujući da ona bude medijator u pojedinom slučaju, umjesto da se obrate prvenstveno odgojno-obrazovnim radnicima (razredniku, učitelju, odgajatelju, stručnoj službi škole) ili ravnatelju, koji moraju biti otvoreni za komunikaciju s njima i pružiti im sve potrebne informacije. Potrebno je kontinuirano jačati kompetencije odgojno-obrazovnih radnika i osposobljavati ih za profesionalnu i primjerenu komunikaciju s roditeljima i mirno rješavanje sukoba i teškoća.

U odnosu na prošlu godinu, zabilježen je blagi porast prijava pojedinačnih **povreda prava djece s teškoćama u razvoju (TUR)** na odgoj i obrazovanje, dok je i nadalje područje najveće zastupljenosti kršenja prava sustav osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja. Ove godine bilježimo rast prijava povreda prava djece s TUR u sustavu srednjoškolskog obrazovanja koje su se najvećim djelom odnosile na proces upisa učenika s TUR u 1. razred srednje škole. Provedbu inkluzivne prakse i ove godine otežava nemogućnost upisa djece s TUR i skraćivanje njihovog boravaka u vrtiću. U osnovnoškolskom obrazovanju, zabilježene su teškoće u provedbi različitih oblika odgojno-

obrazovnog uključivanja učenika s TUR u redovni sustav obrazovanja. Nepostojanje podzakonskog akta koji bi regulirao uvjete, načine i djelokrug rada pomagača u vrtiću i pomoćnika u nastavi i dalje negativno utječe na dostupnost i kvalitetu odgoja i obrazovanja djece s TUR.

2.4 ZDRAVSTVENA PRAVA

U području zaštite zdravstvenih prava djece postupali smo u povodu 257 pojedinačnih prijava koje su se odnosile na 356 djece te u općim inicijativama. Prijave su se odnosile na nedostatak određenih vrsta stručnjaka u zdravstvu, na zaštitu prava djece koja boluju od dijabetesa, boravak roditelja uz dijete tijekom bolničkoga liječenja, problem dostupnosti alkohola, duhanskih proizvoda i novih psihoaktivnih tvari djeci te probleme vezane za zaštitu mentalnog zdravlja djece. Obraćali su nam se roditelji nezadovoljni pruženim opsegom i kvalitetom zdravstvenih usluga te informacija dobivenih od zdravstvenih djelatnika. Pratili smo aktivnosti MZOS-a vezanog za problem prehrane djece osnovnoškolske dobi, čiji roditelji nisu u mogućnosti podmiriti trošak školske prehrane i djece kojoj je obrok u školi vjerojatno jedini obrok tijekom dana.

Najviše prijava (199) odnosilo se na **odbijanje roditelja da cijepi dijete** protiv bolesti utvrđenih Programom obveznog cijepljenja djece školske i predškolske dobi. Žustra rasprava koja se vodi između pobornika obveznog cijepljenja i onih koji se zalažu za pravo roditelja na izbor, kao i brojna obraćanja pravobraniteljici za djecu, potaknuli su nas na organiziranje rasprave „Cijepljenje djeteta u kontekstu prava na najvišu moguću razinu zdravlja“. Rasprava je održana u svibnju 2014. s ciljem poticanja dijaloga između stručnjaka-zagovaratelja cijepljenja i roditelja koji se protive cijepljenju, a s naglaskom na potrebu zaštite najboljeg interesa djeteta. Možemo zaključiti da, sve dok postoje nedvojbeni stručni i znanstveni dokazi da korist od cijepljenja (sprečavanje bolesti, komplikacija i posljedica bolesti te smrti) nadmašuje rizike od cijepljenja (nastanak i posljedice nuspojava), pravo na cijepljenje se smatra pravom djeteta na zdravstvenu zaštitu prema najvišim zdravstvenim standardima, sukladno članku 24. Konvencije o pravima djeteta. Važnu ulogu u kvalitetnom i cjelovitom informiranju roditelja o cijepljenju imaju pedijatri, stručnjaci iz HZJZ-a i drugi, uz osiguranje najbolje moguće zaštite zdravlja djeci. U raspravi o tome je li naše društvo postiglo razinu zrelosti koja ostavlja prostor i za eventualno uvođenje drugačijih modaliteta vezanih za obvezatnost cijepljenja, ne smije se zaboraviti da je riječ prije svega o pravu djeteta, koje treba ostati besplatna usluga dostupna svakom djetetu.

Briga za mentalno zdravlje djece nedostatna je, budući da nedostaje potrebnih resursa na svim razinama. Situacija je posebno zabrinjavajuća u manjim sredinama koje ni na primarnoj razini nemaju kapacitete koji bi pružali kontinuiranu, multidisciplinarnu skrb i podršku svakom djetetu i obitelji u potrebi. Od regionalnih centara, jedino Split nema ni specijalizirani bolnički odjel psihijatrije za djecu i adolescente tako da se djeca liječe zajedno s odraslim pacijentima, što je protivno međunarodnim, ali i nacionalnim propisanim standardima. Nedostaje i psihijatar specijaliziranih za djecu i mlade. Zabrinjava i izostavljanje dječje i adolescente psihijatrije kao zasebne djelatnosti u stratejskim dokumentima Ministarstva zdravlja, unatoč zasebnoj liječničkoj specijalizaciji psihijatrije za djecu i mlade od 2011. Pojavi samoozljeđivanja i samoubojstava djece, u nas se još uvijek ne posvećuje dovoljno sustavne pozornosti, niti u području informiranja i edukacije, niti kroz kontinuirano liječenje i praćenje djece u riziku i one koja su samoozljeđivanje i samoubojstvo već pokušale.

2.5 SOCIJALNA I EKONOMSKA PRAVA

Povrede socijalnih i ekonomskih prava djece prijavljene u 2014. odnosile su se na ostvarivanje prava iz sustava socijalne skrbi, doplatka za djecu, obiteljske mirovine, roditeljskih potpora, ostvarivanje prava na primjeren životni standard, zaštitu od gospodarskog iskorištavanja i obavljanja štetnih poslova te zaštitu imovinskih prava djeteta. U ovom je izvještajnom razdoblju zaprimljeno 137 prijava povreda pojedinačnih prava djece, od čega se 60 odnosilo na socijalna, a 77 na ekonomska prava djece. Prijavama je bilo obuhvaćeno 223 djece i 12 grupa djece. Tijekom godine o problemima i slučajevima kršenja socijalnih i ekonomskih prava djece obavještavali su nas u najvećem broju majke, institucije i očevi.

Siromaštvo – Gospodarska kriza posebno negativno pogađa djecu. U dvije godine broj siromašne djece porastao je za oko 4000 ili 10%. Ranjive skupine djece – djeca bez odgovarajuće roditeljske skrbi koja su povjerena na odgoj i čuvanje ustanovama, udomiteljskim obiteljima ili drugim osobama, djeca s TUR, djeca pripadnici nacionalnih manjina – izložena su još većem riziku od siromaštva i socijalne isključenosti te je upravo za tu posebno ranjivu skupinu djece bitno pravovremeno uključivanje nadležnih institucija koje im trebaju pružiti podršku. Siromaštvo je povezano s uskraćivanjem dječjih prava, ono je više od materijalne deprivacije i odražava se u raznim područjima dječjeg života, i to najčešće u zdravstvenoj skrbi, obrazovanju, stanovanju i slobodnom vremenu. Ono pogađa djecu dugoročno te umanjuje njihove šanse za kvalitetan život u odrasloj dobi. Ključni instrument u borbi protiv siromaštva je obrazovanje, koje treba promicati načelo jednakih mogućnosti za svu djecu. No, često se susrećemo s pritužbama roditelja na otežano podmirivanje troškova prijevoza učenika, školske prehrane te smještaja i prehrane srednjoškolaca u učeničkim domovima.

Socijalna prava

Tijekom 2014. primili smo ukupno 60 obraćanja stranaka u području socijalnih prava, koja su se odnosila na: upite i pritužbe općenito vezane za prava iz sustava socijalne skrbi i/ili ostala prava (14), ostvarivanje prava na roditeljske potpore (10), pravo na rad u skraćenom radnom vremenu radi njege djeteta (7), jednokratnu pomoć (5), dopust za njegu djeteta (5), doplatu za djecu (5), status roditelja njegovatelja (4), obiteljsku mirovinu (4), zajamčenu minimalnu naknadu (3) i na osobnu invalidninu (3). Pritužbe se odnose na 77 djece te četiri brojčano nedefinirane grupe djece. U najvećem broju slučajeva obraćale su nam se majke (41) i očevi (9). Vrlo često roditelji nisu upućeni u dječja prava i ne znaju kako ih ostvariti. U svojim pritužbama u ukazivali su na loše i ugrožavajuće materijalne uvjete u kojima žive njihove obitelji, na primanja nedostatna za zadovoljenje svih potreba djece te na nemogućnost da pronađu zaposlenje. Dio pritužbi odnosio se na sadržaj odredbi različitih propisa, koje su djeci ograničavale realizaciju pojedinih prava, zatim na dugotrajnost postupaka za ostvarivanje prava, a veliki se broj pritužbi odnosio na zaštitu djece s TUR.

Zaključno, smatramo da je u postupcima u kojima se odlučuje o socijalnim pravima djece nužno uzeti u obzir činjenicu da je riječ o egzistencijalno važnim pravima te postupke rješavati žurno. Također valja voditi računa o tome da djeca i njihovi roditelji često nemaju potpune informacije o pravima i mogućnostima njihova ostvarivanja, zbog siromaštva, neupućenosti ili neukosti, pa je nužno informacije o socijalnim pravima građana učiniti što dostupnijima.

Ekonomska prava

Od ukupno 77 prijava povreda ekonomskih prava najveći broj odnosio se na pravo na primjeren životni standard (47). Slijede prijave vezane za zaštitu imovinskih prava (16), zatim prijave gospodarskog iskorištavanja, obavljanja štetnih poslova i neprimjerenog oglašavanja, kojih je bilo ukupno 14 (osam za gospodarsko iskorištavanje i obavljanje štetnih poslova, a šest za neprimjereno oglašavanje). Prijave su se odnosile na 146 djece te osam brojčano nedefiniranih grupa djece. Najčešće su nam se obraćale majke (32), očevi (17) i institucije (11).

Pravo na primjeren životni standard – Kontinuirana ugroženost životnog standarda djece u razdoblju ekonomske krize u Republici Hrvatskoj bila je vidljiva na više načina. Kršenja prava djece roditelji ponovo prijavljuju vezano za provedbu deložacija, u postupcima ovrha na novčanim sredstvima, zbog neisplata plaća u većem broju tvrtki i nezaposlenosti, nemogućnost ostvarenja uzdržavanja, zbog jako loših stambenih uvjeta u kojima obitelji s djecom žive te nedostatnoj pomoći iz sustava socijalne skrbi za pokriće osnovnih životnih potreba. Ugrožavanje egzistencijalnih uvjeta djece zbog loših stambenih uvjeta, stambenog zbrinjavanja i ovrha na nekretnini se posebno ističu. Preporuke smo upućivali teritorijalno nadležnim CZSS-ima, radi davanja stručne i materijalne pomoći ugroženim obiteljima, sukladno njihovim ovlastima, kao i gradskim uredima za socijalnu skrb. Osobito je velik problem stambenog zbrinjavanja, jer gradovi i općine nemaju dovoljan fond stanova za socijalne potrebe niti sredstva za izgradnju stanova.

Gospodarsko iskorištavanje i obavljanje štetnih poslova – Primili smo osam pojedinačnih prijava, od kojih se tri odnose na nezakoniti rad ili zapošljavanje djece u području radnih odnosa kod poslodavaca, dvije su prijave građana koji su uočili djecu koja prose, jedna prijava se odnosi na povredu prava učenika pri obavljanju naukovanja kod poslodavca, jedna na sudjelovanje djece u kulturnim ili umjetničkim aktivnostima i jedna na sudjelovanje djece u sportskim aktivnostima. U odnosu na 2013. godinu bilježimo pad broja prijava u ovom području (14 prijava u 2013. godini), no zbog važnosti pojedinih tema njima smo se bavili i u 2014. godini.

U postupku donošenja novog *Zakona o radu* (ZOR) i *Zakona o zaštiti na radu*, dostavili smo ministarstvu nadležnom za rad i nadležnim odborima Hrvatskoga sabora mišljenje i prijedloge pravobraniteljice za zadržavanje postojeće razine zaštite prava djece. MZOS-u smo uputili preporuku da dopuni *Zakon o strukovnom obrazovanju* jasnijim odredbama o inspekcijskom nadzoru nad poslodavcima te o prekršajnim sankcijama za povrede prava učenika na praktičnoj nastavi i vježbama.

Zaštita imovinskih prava djeteta – Unatoč nevelikom broju prijava – ukupno 14, vjerujemo da je, zbog nedovoljno efikasnih odredbi i loše prakse CZSS-a i kreditnih institucija, broj povreda imovinskih prava djece puno veći. Povrede se događaju u svim onim slučajevima kad roditelji i druge osobe koje se skrbe o djeci zlorabuju imovinu djeteta ili je upotrijebe u dobroj namjeri, ali zbog pogrešne procjene to ne rezultira u najboljem interesu djeteta. Područje imovinskih prava djece, zbog svoje raznovrsnosti i kompleksnosti, zahtijeva trajno praćenje i unapređivanje, osobito s obzirom na zaštitu najboljeg interesa djeteta u situaciji kad su njegovi interesi suprotstavljeni interesima njegovih roditelja ili osoba koje se skrbe o njemu.

Neprimjereno oglašavanje - Najviše pritužbi u ovom području odnosilo se na neprimjerene sadržaje televizijskih reklama zbog poruka koje nisu u skladu s odredbama etičkih kodeksa oglašavanja i tržišnog komuniciranja te štete djeci. I ove smo godine postupali po prijavama zbog oglasa na teletekstu za pornografske, astrološke i tarot usluge i još jednom pokušali potaknuti Vijeće za elektroničke medije i Ministarstvo kulture da riješe taj problem. Reklamiranje alkoholnih pića nije dostatno regulirano postojećim propisima te djeca nisu zaštićena od izloženosti reklamama za alkoholna pića u medijima, na internetu te na sportskim i drugim priredbama.

2.6 KULTURNA PRAVA I SLOBODNO VRIJEME

Postupali smo u 22 pojedinačne prijave povreda kulturnih prava djece, a od toga se 18 prijava odnosilo na zaštitu djece u sportu. Uočavamo da i dalje nema značajnijih poboljšanja u osiguravanju dobre pravne regulative niti odgovarajućih prostornih, sigurnosnih i kadrovskih uvjeta za potpunu implementaciju ove skupine prava. Kontinuirano preporučujemo državi da donese jedinstveni propis kojim bi se propisali uvjeti uređenja i održavanja igraonica i igrališta te osigura financijsku potporu za slobodne aktivnosti djece u siromašnim sredinama, osobito u malim mjestima i na otocima.

Zaštita djece koja se bave sportom

S obzirom na ulogu i dobrobit sporta te njegov utjecaj na djetetov razvoj, zdravlje, odgoj i socijalizaciju, posebno zabrinjava sadržaj prijava povreda prava djece u sportu koje smo primili, a koje su povezane i s pravom na zaštitu od nasilja, pravom na privatnost, na zdravlje te najvećim brojem s kulturnim pravima. Prijave se uglavnom odnose na: utjecaj nerazriješenih odnosa i konflikte odraslih na djecu, dostupnost sportskih sadržaja djeci i njihov utjecaj na odgojno-obrazovni proces, poteškoće kod promjene kluba i ishođenja ispisnica, visinu članarine, na sankcioniranje djeteta zbog izraženog mišljenja, na prebacivanje djeteta u nižu natjecateljsku kategoriju. Zabrinuti smo da je broj povreda prava djece koja se bave sportom, posebice onim natjecateljskim, još i veći, uslijed ponekad preambicioznih ili nerealnih očekivanja roditelja. Kao preduvjet sveobuhvatne zaštite prava i interesa djece koja se bave sportom ističemo potrebu uvođenja sustava **licenciranja trenera i drugih osoba koje rade s djecom**, što bi omogućilo da s djecom rade samo kompetentne osobe koje znaju treninge prilagoditi djetetovoj dobi i mogućnostima te bi pridonijelo zaštiti zdravlja djece i zaštiti djece od nasilja.

2.7 PRAVOSUDNO ZAŠTITNA PRAVA

Tijekom 2014. Ured je zaprimio 62 prijave povreda prava djece u pravosudnom postupku. Najveći broj prijava odnosio se na povredu prava na dostojanstvo u postupku pri nadležnim tijelima (26) i povredu prava na zaštitu od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe djeteta (19). Po četiri prijave zaprimili smo zbog povreda prava na suđenje u razumnom roku, povredu minimalnih jamstava u slučaju da je dijete osumnjičeno, optuženo, okrivljeno ili osuđeno te na povredu prava djeteta oštećenika. U vezi s povredama prava na zaštitu od otmice, prodaje i trgovine zaprimili smo dvije prijave, a po jednu pritužbu u vezi sa zaštitom djeteta svjedoka, povredom prava djeteta na zaštitu od iskorištavanja te povredom ostalih pravosudnih prava djece.

2.7.1 Zaštita djeteta svjedoka i oštećenika u pravosudnom postupku

U pojedinačnim pritužbama roditelji djece najčešće nam se obraćaju ogorčeni zbog sporosti procesuiranja počinitelja kaznenih djela na štetu djeteta, načina na koji se djeca svjedoci tretiraju u postupku, osobito zbog učestalosti ispitivanja djeteta, kao i zbog načina pozivanja djece radi svjedočenja. U praksi se i dalje događaju višekratna i neprimjerena ispitivanja djece, ne poštuje se uvijek zakonsko ograničenje o broju ispitivanja djeteta u sudskom postupku, a kako takvog ograničenja nema za postupak koji prethodi sudskom, nerijetko se događa da je dijete izloženo često nepotrebnom višestrukom propitivanju. Vrlo rijetko se koriste mogućnosti ispitivanja djeteta izvan sudskih prostora ili korištenje drugih dokaznih sredstava, poput iskaza stručnih osoba, rođaka ili drugih osoba koje imaju posredna saznanja iz kontakta s djetetom, umjesto inzistiranja na svjedočenju djeteta. Podrška djetetu svjedoku nije sustavno organizirana. Neujednačena je praksa stručnih suradnika i sudaca, osobito vezano uz korištenje tehničkih uređaja, osiguranja prisutnosti stručnih osoba te korištenja mogućnosti ispitivanja izvan prostorija suda. Svi sudovi još uvijek nemaju stručne suradnike te smatramo kako je nužno uspostaviti listu posebno osposobljenih stručnjaka koji bi prema potrebi mogli pružati pomoć pri ispitivanju djeteta, ali i druge vrste pomoći djetetu.

Pravo na zaštitu od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe – Problemi u području zaštite djeteta od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe posebno se očituju u dugotrajnosti sudskih postupaka, višestrukom ispitivanju djeteta žrtve zlostavljanja i iskorištavanja, narušavanju djetetove privatnosti, nedostupnosti odgovarajućih tretmana podrške i oporavka za svu djecu podjednako, a u nekim slučajevima i zbog „preblagog“ sankcioniranja počinitelja spolnog nasilja nad djetetom. Zabrinjavaju nas i problemi koje smo uočili u omogućavanju sigurnog okruženja za djecu te nedostatak stručnjaka i ustanova za tretman seksualno zlostavljane djece. Odbor za prava djeteta UN-a izrazio je zabrinutost zbog neodgovarajućih sustava potpore za žrtve, zbog slučajeva sekundarne viktimizacije, nedovoljnih mjera namijenjenih odvraćanju počinitelja te ograničenog pristupa djece programima prevencije koji nisu sustavno organizirani.

2.7.2 Zaštita prava djece kao počinitelja kaznenih djela i prekršaja

Iako je ovo područje zakonski dobro uređeno, praksa pokazuje brojna kršenja prava maloljetnika u sukobu sa zakonom. Zabrinjava način postupanja službenika policije kada izjednačavaju odgovornosti počinitelja i žrtve za narušavanje javnog reda i mira u situaciji vršnjačkoga nasilja. Zakon o sudovima za mladež propisuje izvršenje istražnog zatvora u zatvorenoj zavodskoj ustanovi, no one još uvijek nisu оформljene i nema naznaka da će se to uskoro dogoditi. Mjera istražnog zatvora stoga se još uvijek ne izvršava u skladu s međunarodnim standardima i nacionalnim propisima. Podaci govore o visokom recidivizmu maloljetnih počinitelja kaznenih djela, što ukazuje na potrebu sustavnog preispitivanja učinkovitosti donesenih odluka te boljeg iskorištavanja potencijala izvaninstitucionalnih odgojnih mjera trajnijeg karaktera, ali i kvalitete izvršenja izrečenih sankcija. Posebno zabrinjava izvršenje odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod za mušku populaciju koja se izvršava u neprimjerenim uvjetima. Nužno je i unaprijediti rad prekršajnih sudova koji nemaju stručne suradnike nepravničkih struka za maloljetnike. Potrebno je u praksu prekršajnih sudova trajno implementirati provedene pilot programe restitutivnog postupanja

2.8 SIGURNOST, NESREĆE I UGROŽAVAJUĆE OKRUŽENJE

U području zaštite sigurnosti djece u ovoj godini zaprimljeno je ukupno 26 prijava povreda pojedinačnih prava djece, a njima je bilo obuhvaćeno 20 djece i 11 skupina djece (u 2013. bilo je 13 prijava). Obraćali su nam se roditelji ili dijete osobno vezano uz stradanja djece u prometu, na igralištu i u igraonicama te uz ugrožavajuće i štetne utjecaje na djecu kao što su štetne imisije (onečišćenja zraka), opasnosti od štetnih materijala, uređaja i postrojenja, mina, oružja i životinja, kao i probleme nestale djece. Većina pojedinačnih prijava bila je podloga za predlaganje općih inicijativa sveobuhvatne zaštite djece.

Bavili smo se pitanjima ugroženosti djece **u prometu te unapređivanjem prometne sigurnosti**; zaštitom djece kao **vozača bicikla** i najavljenim propisivanjem programa osposobljavanja za vožnju biciklom, programa biciklističkog ispita i obrasca potvrde o osposobljenosti za upravljanje biciklom; sigurnošću **dječjih autosjedalica**; **nepravilnostima u organiziranom prijevozu djece**; **nedostatnom cestovnom infrastrukturom** i ugroženošću djece na putu do škole, na stajalištima autobusa ili tramvaja i drugdje.

Pratili smo i tražili od nadležnih rješavanje problema sigurnosti djece na **dječjim igralištima i igraonicama**, koja ondje nerijetko stradavaju s teškim posljedicama, a da pri tome, zbog **pravnih praznina u zakonodavnoj regulativi** izostaje odgovornost vlasnika i organizatora takvih aktivnosti te informirali roditelje o tome kako su neki sadržaji i prostori za djecu zasad „izvan kontrole“.

U 2014. pratili smo: aktivnosti u otklanjanju **štetnih posljedica onečišćenja zraka** na području grada Siska i Slavonskog Broda (rada Rafinerija Sisak i Brod), Cerja Tužnog (rada Ciglane) te Kaštela (rada Tvornice cementa „Cemex“); problem **zbrinjavanja komunalnog i drugog otpada** (u Jakuševcu/Zagrebu i Viškovu/Rijeci) kao uzroka onečišćenja zraka i moguće ugroze zdravlja djece, koje ni tijekom 2014. nije potpuno uređeno; problem zamjene **azbestnih krovista** na zgradama vrtića, osnovnih i srednjih škola te bolnica koja ugrožavaju zdravlje djece. Primali smo prijave o postavljanju **baznih stanica i trafo stanica** u neposrednoj blizini škola i vrtića te štetnom utjecaju zračenja elektromagnetskog polja.

Osim štetnim imisijama, djeca su bila izložena i opasnosti od **oružja, streljiva i minsko-eksplozivnih naprava**, koje se, unatoč pozivima MUP-a za predaju, odlaže se na javnim površinama i mjestima, ali i u kući. Opasnost od **mina** još je prisutna, iako su poslovi razminiranja minski sumnjivih područja u RH nastavljeni su i u 2014. Primali smo prijave i o mogućim nepravilnostima pri prodaji i skladištenju **pirotehnike**. Osim ugrožene sigurnosti od naprava, sigurnost djece na javnim površinama bila je ugrožena i zbog **pasa** lutalica, ali i zbog kretanja pasa bez nadzora neodgovornih vlasnika.

Bavili smo se i zaštitom djece koja su napuštanjem doma prepuštena ulici, često bez odgovarajućeg smještaja i skrbi te tako izložena brojnim rizicima. Riječ je o djeci evidentiranoj kao **nestaloj**, osobito ranjivoj jer za vrijeme „nestanka” mogu biti izloženi brojnim opasnostima. I kad je riječ o otmici, i kad je dijete samovoljno otišlo od kuće ili iz ustanove u kojoj je smješteno, potraga mora biti promptna, učinkovita i operativna.

2.9 DISKRIMINACIJA

Tijekom 2014. primili smo 24 pritužbe u kojima smo postupali po Zakonu o suzbijanju diskriminacije (ZSD). Podnositelji pritužbi u ime djece bile su odrasle osobe, u osam slučajeva majke, u šest očevi, u dva oba roditelja, u sedam udruge i organizacije građana, a jedna je prijava bila anonimna. U tri slučaja prituženo je diskriminatorno postupanje prema djevojčicama, u tri prema dječacima, a u 18 slučajeva prema grupi djece. U 20 slučajeva diskriminatorno postupanje prituženo je u području obrazovanja, u dva u području socijalne skrbi, u jednom u pristupu dobrima i uslugama, dok se jedan slučaj odnosio na diskriminatorno postupanje općenito. U 12 slučajeva osnova diskriminacije bila je vjera, bračni ili obiteljski status i društveni položaj bili su osnova pritužbe u po tri slučaja, etnička pripadnost u dva slučaja, a političko ili drugo uvjerenje, zatim nacionalno ili socijalno podrijetlo te imovno stanje i obrazovanje bili su osnova pritužbe u po jednom slučaju. U odnosu na pritužena tijela, podnositelji su se prituživali na fizičke osobe u tri slučaja, na pravne osobe u jednom, na pravne osobe s javnim ovlastima u 10 slučajeva, u sedam na tijelo državne uprave i u tri slučaja na tijelo jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave.

3 MREŽA MLADIH SAVJETNIKA (MMS) - DJEČJE SUDJELOVANJE

Mreža mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu – MMS stalno je savjetničko tijelo pravobraniteljice za djecu koje formalno postoji od 2010. godine. Članove biraju djeca iz prethodne generacije MMS-a, uz sudjelovanje pravobraniteljice i odraslih savjetnika koje prate njihov rad.

Članovi MMS-a su savjetnici i suradnici pravobraniteljice te njezini *ambasadori*, koji svojim vršnjacima prenose informacije o radu MMS-a i pravobraniteljice te ih upoznaju s dječjim pravima i njihovom zaštitom. Pravobraniteljicu, u okviru svoje savjetničke uloge upoznaju sa svojim stajalištima o položaju djece u društvu, problemima s kojima se djeca suočavaju u sredinama u kojima žive te predlažu načine njihovog rješavanja. Svoju savjetničku ulogu ostvaruju u neposrednom kontaktu s pravobraniteljicom i odraslim djelatnicima Ureda pravobraniteljice za djecu te putem zatvorenog elektroničkog foruma, gdje razmjenjuju mišljenja. Svaki član zastupa vlastito mišljenje i predstavlja samoga sebe, a ne neku skupinu, svoju školu ni grad. U raspravama na forumu članovi MMS-a trajno su aktivni, što je važno radi održavanja kontinuiteta rada između sastanaka.

Djeca se za članstvo u MMS-u kandidiraju sama, putem javnog natječaja koji objavljujemo u medijima i na našoj web stranici. O objavljivanju natječaja obavještavamo i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta putem kojeg pozivamo sve osnovne i srednje škole na suradnju, ponajprije da omoguće da svi učenici doznaju za ovaj natječaj te da i djeca koja nemaju pristup internetu mogu pribaviti i ispuniti prijavni obrazac i poslati ga pravobraniteljici običnom ili elektroničkom poštom.

S obzirom na to da je drugoj generaciji MMS-a u rujnu 2014. isticao dvogodišnji mandat, od 23. svibnja do 3. lipnja 2014. bio je otvoren natječaj za izbor novih članova. Provedeni su izbori pa je od tada aktivna treća generacija MMS-a, čiji je mandat započeo u rujnu 2014. i traje do rujna 2017. Čine ju djeca i mladi u dobi od 12 do 18 godina iz cijele Hrvatske. Od 2014. uvedene su i neke promjene pa mandat članova MMS-a traje tri, a ne više dvije godine, kako je to prije bilo, a Mrežu, umjesto nekadašnjih 25, sada čini 20 članova. Do promjene je došlo na prijedlog mladih savjetnika, ali i zbog potrebe racionalizacije troškova potrebnih za rad MMS-a.

U izvješću opisujemo rad i aktivnosti članova druge i treće generacije MMS-a. Osim sastanaka u kojima su sudjelovali svi članovi MMS-a i sastanaka u manjim skupinama u našim regionalnim uredima, članovi MMS-a sudjelovali su u aktivnostima koje su sami inicirali ili su pozvani sudjelovati kao promotori prava djeteta među djecom, mladima i odraslima.

4 IZDOJENA PODRUČJA ZAŠTITE PRAVA DJECE **(Prijedlozi za izgradnju cjelovitog sustava zaštite prava djece)**

Izdvojena područja zaštite prava djece detaljnije prikazuju stanje i uočene probleme te aktivnosti i inicijative pravobraniteljice za djecu u pojedinim područjima zaštite prava djece, za koja smatramo da zaslužuju dodatno i zasebno razmatranje jer se reflektiraju na brojna prava djece ili su obilježila proteklu godinu.

4.1 PRAVA DJECE PRIPADNIKA NACIONALNIH MANJINA

Najveći broj prijava i inicijativa Ureda odnosio se na ostvarivanje prava djece pripadnika romske nacionalne manjine, no bavili smo se i ostvarivanjem prava na obrazovanje djece talijanske i češke nacionalne manjine. Kao i prošle godine, i tijekom 2014., najveći broj prijava odnosio se na povrede prava djece u odgojno-obrazovnom sustavu. Osim područja školovanja, bavili smo se i zdravstvenim pravima, pravosudno-zaštitnim pravima te ekonomskim pravima.

Segregacija i izoliranost romskih naselja, visoka stopa siromaštva te neprimjereni životni uvjeti negativno utječu na uključivanje djece Roma u sustav odgoj i obrazovanja, posebice u predškolski odgoj. Stoga je za podizanje kvalitete i dostupnosti odgoja i obrazovanja potrebno zajedničko koordinirano djelovanje različitih aktera.

4.2 DJECA S PROBLEMIMA U PONAŠANJU

Iako brojni međunarodni i nacionalni dokumenti, propisi i strategije ukazuju na potrebu povećane zaštite djece s problemima u ponašanju kao posebno ugrožene skupine, još uvijek je široko prisutno kršenje njihovih prava u svim segmentima njihovog života. U odgojno-obrazovnom sustavu još nema sustavnih mjera prevencije i ranih intervencija za djecu u riziku i onu koja iskazuju probleme u ponašanju. Preventivni programi koji se primjenjuju nisu objedinjeni, većina nije znanstveno utemeljena niti ima plan evaluacije ishoda. Prosvjetni djelatnici ne posjeduju dovoljno stručnih kompetencija za rad s ovom djecom, a sve škole nemaju potrebne stručnjake u stručnim službama. Unatoč brojnim protokolima, multisektorska suradnja nije dovoljno razvijena.

Izvaninstitucionalne mjere pomoći roditeljima i obitelji, kao prevencija izdvajanja djeteta s problemima u ponašanju, nisu dovoljno razvijene, posebno u manjim sredinama, a nije razvijeno ni specijalizirano udomiteljstvo. Sustav socijalne skrbi suočava se i s nedovoljnim profesionalnim kompetencijama djelatnika odgojnih ustanova i dvojbenim rezultatima ove intervencije, unatoč izdvajanju djeteta iz obitelji. Gorući problem i ove godine nedostatak je kapaciteta za zbrinjavanje djece s poremećajima u ponašanju u kombinaciji s teškoćama mentalnog zdravlja čijim roditeljima je oduzeta roditeljska skrb, budući da ne postoje adekvatni smještajni kapaciteti koji bi zadovoljili njihove specifične obrazovne, zdravstvene i tretmanske potrebe.

4.3 DJECA ČIJI SU RODITELJI U ZATVORU

Djeca čiji su roditelji u zatoru nerijetko se suočavaju s nemogućnošću ostvarivanja prava na kontakt s roditeljem koji je u zatvoru. Najčešći razlozi su velika udaljenost doma djeteta od penalne ustanove u koju dijete i njegova pratnja ne mogu doći zbog slabe prometne povezanosti i nedostatak novca za

putovanje. Do nemogućnost ostvarivanja kontakta dolazi i zbog uskrate od strane drugog roditelja s kojim zatvorenik nije u dobrim odnosima. Zatvorski sustav pokazuje svjesnost o potrebi bolje zaštite prava i interesa djece zatvorenika te ulaže trud u unapređivanje situacije na nekoliko razina – od uređivanja posebnih prostorija za posjete djece, pojačane senzibilizacije i edukacije djelatnika, određivanja standarda postupanja vezanih za posjete djece, uvođenja raznih aktivnosti te programa za zatvorenike koji su roditelji, kao i otvorenosti za suradnju s civilnim sektorom u zaštiti djece i roditeljstva. Iako su proteklih godina u zatvorskom sustavu zabilježeni brojni pozitivni pomaci, očekujemo zadržavanje postignutih standarda i njihovo daljnje unapređivanje, posebice u odnosu na potpuniju evidenciju obilježja djece zatvorenika. Na žalost, unatoč našem poticanju civilnog sektora, do sada je samo jedna udruga kreirala i započela provoditi program rada sa zatvorenicama – majkama u zatvorskom sustavu.

4.4 POPLAVE I KRIZNE SITUACIJE

Radi upoznavanja sa situacijom i uvida u ostvarivanje prava i interesa djece u uvjetima ugroženosti njihova života i zdravlja, kao i razmjere štete u odnosu na djecu i postupanje nadležnih službi, pravobraniteljica za djecu i njezini savjetnici izvršili su tri obilaska stradalih smještenih u prihvatnim centrima u mjestima Cerna, Otok i Gunja, u razdoblju od 26. svibnja do 3. prosinca 2014. Njihov je interes je bio usmjeren na davanje podrške djeci i odraslima u kriznoj situaciji, na provjeru kako se snalaze djeca u novim uvjetima te s kojim se problemima susreću, osim materijalnih. Podrška je upućena i ljudima koji su pomagali stradalima, osobito kod prihvata, evidencije, podjele humanitarne pomoći, kao i organiziranja aktivnosti (psihološka pomoć, igraonice za djecu) kako bi lakše podnijeli veliku promjenu uslijed napuštanja doma i uobičajenih svakodnevnih aktivnosti.

Slijedom prikupljenih saznanja i dojmova nakon obavljenih razgovora s roditeljima, djecom, predstavnikom gradske uprave u Otoku te ravnateljima osnovnih škola, upućene su preporuke Ministarstvu socijalne politike i mladih, Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta te Vladi RH.

4.5 MEDIJI I ZAŠTITA DJEČJIH PRAVA

Rad pravobraniteljice u području medijskih prava djece uključuje praćenje ostvarivanja zaštite prava na privatnost, zaštitu od potencijalno štetnih sadržaja te ostvarivanje prava na pristup informacijama i sudjelovanje u medijima. Osim praćenja objava o djeci u medijima, propisa i dokumenata u ovom području, pravobraniteljica prima prijave o povredama prava djece, o čemu izvještava nadležna tijela. Mediji i dalje često i ugrožavaju privatnost i dostojanstvo djece, osobito prilikom izvještavanja o djeci žrtvama spolnog i drugog nasilja pri čemu zanemaruju etički kodeks i stručne smjernice. Među aktivnostima koje su posebno obilježile djelovanje pravobraniteljice u području medija u 2014. izdajamo preporuke o medijskoj pismenosti kao pravu svakog djeteta te preporuku o zaštiti privatnosti i dostojanstva djece u medijima. U 2014. Hrvatski audiovizualni centar je napokon donio **Pravilnik o kategorizaciji audiovizualnih djela** koji obvezuje kino-prikazivače da za sve filmove istaknu oznake njihove dobne kategorije te je u tom aspektu poboljšana zaštita od potencijalno štetnih sadržaja. Pravobraniteljica surađuje s voditeljima školskih medijskih družina i organizatorima smotri i festivala dječjeg filmskog stvaralaštva te potiče dječje stvaralaštvo u području medija i poziva na aktivni rad na jačanju medijske pismenosti i društvene odgovornosti medija.

4.6 PREPORUKE ODBORA ZA PRAVA DJETETA UN-a HRVATSKOJ

Pravobraniteljica za djecu je u 2014. sudjelovala u postupku donošenja preporuka Odbora za prava djeteta UN-a Hrvatskoj na temelju objedinjenog trećeg i četvrtog periodičnog izvješća po Konvenciji o pravima djeteta za razdoblje od lipnja 2004. do prosinca 2010., koje je RH podnijela Odboru. U siječnju 2014. pravobraniteljica je Odboru uputila **Alternativni izvještaj** koji je sadržavao mišljenja i

preporuke nezavisne institucije Pravobranitelja za djecu o stanju prava djeteta u Hrvatskoj i osvrt na 3. i 4. periodično izvješće Republike Hrvatske. Osim toga, suradnice pravobraniteljice sudjelovale su u veljači na tzv. pred-sastanku Odbora sa svim podnositeljima alternativnih izvješća i odgovarale na pitanja članova odbora. Pravobraniteljica je bila nazočna i 67. Sjednici Odbora u rujnu u Ženevi na kojoj su predstavnici Vlade odgovarali na pitanja i pojašnjavali navode iz vladinog izvješća.

Ishod svega su zaključne primjedbe i preporuke, koje je Odbor uputio našoj državi, o ispunjavanju obveza preuzetih Konvencijom i preporuke o tome što treba dalje činiti u području zaštite dječjih prava. Odbor je pohvalio napredak u ostvarivanju dječjih prava no izrazio je i zabrinutost zbog slabosti te je istaknuo u kojim područjima su nužna poboljšanja, bolja koordinacija i nadzor te edukacija stručnjaka i djece o načinima ostvarivanja dječjih prava. Osobito je naglasio važnost uključivanja djece i njihova sudjelovanja kao aktivnih nositelja prava i u obitelji, školi i lokalnoj zajednici, a na istoj je sjednici donio i dokument o radnim metodama participacije djece u procesu izrade periodičnog izvješća za sljedeće razdoblje.

Ove preporuke su od izuzetne važnosti za ostvarenja dječjih prava u Hrvatskoj i obvezuju državu kao stranku Konvencije da ih razmotri, s njima upozna javnost i proslijedi ih svima kojih se tiču, da ih ugradi u svoje dokumente, planove i programe, da donese i provede mjere, da o njima te o njihovoj prihvaćenosti i ostvarenosti izvijesti u slijedećem državnom izvješću 2019. godine.

Osim što je, zajedno s predstojnicom UNICEF-ovog Ureda za Hrvatsku, s preporukama upoznala javnost na konferenciji za novinare, pravobraniteljica je o njima, zajedno sa svojim suradnicima govorila u raznim prilikama, u medijima i na javnim skupovima te ih je predstavila djeci – članovima Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu.

5 PREPORUKE PRAVOBRANITELJICE ZA DJECU

Sukladno Zakonu o pravobranitelju za djecu, pravobraniteljica je ovlaštena upozoravati, predlagati i davati preporuke. Ovim preporukama se institucijama, tijelima ili osobama ukazuje na potrebu postizanja veće razine zaštite dječjih prava i interesa. Tijekom 2014. uputili smo brojne preporuke koje su se odnosile na zaštitu prava pojedinog djeteta ili vezano uz pojedinačni predmet, a nadležnim tijelima i javnosti uputili smo 74 općih preporuka, upozorenja, prijedloga i stajališta s ciljem unapređivanja zaštite veće grupe djece u Republici Hrvatskoj. U cjelovitom izvješću navodima sve ove preporuke, grupirane po sljedećim temama: Obrazovanje (32), Zdravlje (9), Pravosuđe (4), Sigurnost djece (5), Socijalna skrb (2), Obiteljskoppravna zaštita (1), Zaštita privatnosti (1), Zaštita od nasilja (3), Zaštita od diskriminacije (5), Mediji (2), Zaštita posebno ranjivih skupina djece (4) i Ostalo (7).

6 NORMATIVNA AKTIVNOST

Temeljem odredbi Zakona o pravobranitelju za djecu pravobraniteljica za djecu može sudjelovati u postupku izrade nacrtu prijedloga propisa koji se odnose na prava djece ili kojima se uređuju pitanja od značaja za djecu. Tijekom 2014. očitovali smo se na ukupno 47 propisa i dokumenata sudjelujući u radu saborskih odbora i radnoj skupini za izradu nacrtu prijedloga propisa, inicirajući izmjene propisa te dajući svoje mišljenje i prijedloge u javnoj raspravi, na traženje nadležnih tijela ili na vlastitu inicijativu. Nakon razmatranja predloženih tekstova propisa nismo imali konkretne primjedbe i prijedloge na dva zakona (Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o roditeljskim potporama i Zakon o proračunu) te na sedam pravilnika donesenih temeljem Obiteljskog zakona. Očitovali smo se i dali mišljenje i prijedloge na četiri strateška dokumenta: Nacionalnu strategiju za prava djece u RH od 2014. do 2020., Nacionalni program za mlade od 2014. do 2017. godine, Strategiju borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u RH (2014.-2020.) i Strategiju obrazovanja, znanosti i tehnologije. Nastojanja pravobraniteljice za djecu da aktivno sudjeluje u izgradnji kvalitetnog normativnog okvira za zaštitu prava djece, nažalost, nerijetko su ograničena zbog činjenice da se propisi često donose po hitnom, skraćenom postupku, u kojem ponekad javna

rasprava samo zadovoljava formu jer prekratki rokovi za dostavu prijedloga ne pružaju mogućnost ozbiljne i kvalitetne rasprave. Zapažamo da se pravobraniteljicu za djecu češće uključuje u fazi izrade nacрта prijedloga propisa, kad je mogućnost intervencije u predloženi tekst veća, no prekratki rokovi to objektivno onemogućuju. Praksa državnih tijela zaduženih za izradu nacрта prijedloga propisa u pogledu suradnje i uvažavanja pravobranitelja za djecu vrlo je različita. Dok neka tijela redovito dostavljaju na mišljenje nacрте budućih propisa, ostali to uopće ne čine ili to čine sporadično, kad procjene da se nekim propisom zadire u prava djece. Nemogućnost pravovremenog utjecaja na sadržaj propisa u vrijeme njegove pripreme smanjuje mogućnost intervencija u kasnijim fazama donošenja propisa. Vrlo često izostaje i povratna informacija i obrazloženje o tome zašto prijedlozi pravobraniteljice nisu prihvaćeni, iako bi takva informacija bila vrijedan pokazatelj. Smatramo kako je potrebno veće uključivanje, informiranje i uvažavanje pravobraniteljice za djecu kao partnera u kreiranju propisa koji se odnose na prava djece ili kojima se uređuju pitanja važna za djecu.

7 OBILASCI USTANOVA ZA DJECU I DRUGIH MJESTA

Temeljem zakonske ovlasti i prava pristupa u prostorije i uvida u način ostvarivanja brige o djeci koja borave ili su privremeno, odnosno trajno smještena kod fizičkih i pravnih osoba i drugih pravnih subjekata na temelju posebnih propisa, pravobraniteljica, njezine zamjenice i savjetnice su tijekom 2014. godine obišle 67 ustanova i lokacija: 10 ustanova socijalne skrbi (od čega jedan obiteljski dom), ustanovu za žene i djecu žrtve nasilja, centar za pružanje usluga u zajednici, centar za posebno skrbništvo, centar za socijalnu skrb i dvije udomiteljske obitelji, prihvatilište za tražitelje azila, 31 odgojno-obrazovnu ustanovu (od čega tri učenička doma), osam zdravstvenih ustanova, dvije dječje igraonice, osam kaznenih ustanova i udrugu koja skrbi o djeci. Zapažanja o svim ovim institucijama, ocjenu stanja i preporuke za moguća poboljšanja detaljnije navodimo u cjelovitom Izvješću.

8 OSTALE AKTIVNOSTI VEZANE UZ ZAŠTITU I PROMICANJE PRAVA DJECE

Tijekom 2014. pravobraniteljice za djecu i njezin tim organizirali su ili sudjelovali u organizaciji 20 stručnih i radnih sastanaka, rasprava, konferencija i skupova posvećenih zaštiti prava djece. Održali su ukupno 74 izlaganja o različitim područjima zaštite prava djece i o aktivnostima pravobraniteljice za djecu te objavili u zbornicima, priručnicima i časopisima ukupno 19 tekstova. U brojnim područjima surađivali su s institucijama, pravobraniteljskim uredima, organizacijama civilnog društva i drugim organizacijama. Objavili su tri publikacije: englesko izdanje stručne evaluacije desetogodišnjeg rada institucije Pravobranitelja za djecu „Deset godina pravobraniteljstva za djecu u Republici Hrvatskoj – postignuća i izazovi“ (*Ten Years of the Ombudsman for Children in the Republic of Croatia – Achievements and Challenges*), zatim hrvatsko-engleski katalog izložbe dječjih likovnih radova „25 godina Konvencije o pravima djeteta – Koliko je poznajemo i poštujemo?“, te zidni kalendar 2015. „Poznajem i poštujem dječja prava“, kao zajednički projekt Ureda pravobraniteljice za djecu i učenika Škole primijenjene umjetnosti i dizajna u Zagrebu.

9 SUSRETI RAZGOVORI I SURADNJA S DJECOM

Važno područje rada Ureda pravobraniteljice za djecu su susreti, razgovori i suradnja s djecom s kojom se pravobraniteljica i njezini suradnici susreću u odgojno-obrazovnim ustanovama, tijekom obilazaka u zdravstvenim ustanovama, u učeničkim i domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi te u ustanovama u kojima se nalaze djeca s problemima u ponašanju. Susrećemo ih i u okviru različitih događanja za djecu. Svi su ovi susreti dragocjen izvor informacija o načinu na koji djeca žive svoja prava i važan putokaz u našem radu. Značajan pozitivan iskorak u suradnji s djecom je otvaranje *Male kuće dječjih prava*, prostoru pri Uredu pravobraniteljice za djecu koji je prilagođen grupnom i radioničkom načinu rada s djecom. U ovom dijelu izvješća opisujemo susrete s djecom u prostoru naših ureda u Zagrebu, Osijeku, Rijeci i Splitu (sedam sastanaka s djecom) te u okviru manifestacija u

organizaciji drugih subjekata (kojih je bilo 27). Opisujemo i pet aktivnosti koje smo, u suradnji s djecom, organizirali u prigodi obilježavanja 25. obljetnice Konvencije o pravima djeteta, o čemu je izvijestio i ENOC. Ured je mjesto intenzivnog rada s članovima Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu.

10 MEĐUNARODNA SURADNJA

Međunarodnu suradnju prikazujemo u cjelovitom Izvješću kroz suradnju s međunarodnim organizacijama i mrežama organizacija, kroz bilateralnu suradnju s predstavnicima međunarodnih organizacija i institucija te kroz sudjelovanja na međunarodnim skupovima, od kojih smo na više njih izlagali, predsjedali ili održali uvodni ili pozdravni govor.

11 OSTALE AKTIVNOSTI REGIONALNIH I SREDIŠNJEG UREDA

Sjedište Ureda pravobraniteljice je u Zagrebu, a usto rade i regionalni uredi u Splitu, Rijeci i Osijeku. Ustroj rada Ureda je koncipiran na način da se, s relativno malim brojem savjetnika, multidisciplinarno pokrivaju različita područja u zaštiti prava djece. U dijelu promocije prava djece radi se prema teritorijalnom načelu. U dijelu rješavanja prijava pojedinačnih povreda prava djece i predlaganja sveobuhvatne zaštite njihovih prava, radi se prema funkcionalnom načelu, sukladno stručnom znanju i profesionalnom iskustvu savjetnika, neovisno o regiji iz koje dijete dolazi. U cjelovitom Izvješću opisan je rad i aktivnosti svih ureda, uz prikaz pojedinačnih povreda prava po vrstama i županijama.

12 USTROJ I FINACIJSKO POSLOVANJE

Pravilnikom o unutarnjem redu utvrđeno je da je za obavljanje poslova u Uredu potrebno 23 državnih službenika. Ured ima Službu za stručne poslove i Službu za opće poslove u kojima, uz pravobraniteljicu i dvije zamjenice, od planiranih 23, radi 16 državnih službenika. Deset službenika radi u Zagrebu, dvije službenice u Splitu, dvije u Rijeci i dvoje u Osijeku. Od 16 službenika, 12 ih radi na savjetodavno-stručnim, a četiri na administrativno-tehničkim poslovima. U regionalnim uredima nema zaposlenog administrativno-tehničkog osoblja. Iako Ured radi s manjim brojem zaposlenih od potrebnog, u 2014. nije bilo novih zapošljavanja.

Ured pravobraniteljice za djecu radi na četiri lokacije: u Zagrebu - Nikole Tesle 10, Osijeku - Šetalište Petra Preradovića 7, Splitu - Braće Kaliterna 10 i Rijeci - Trpimirova 2. U 2014. nastavljene su aktivnosti na uređenju *Male kuće dječjih prava*, prostora u prizemlju zgrade zagrebačkog ureda te su u njemu tijekom godine organizirani sastanci, radionice i druženja s Mrežom mladih savjetnika i djecom te skupovi i tribine, izložba te dvije konferencije za medije. Prostor je također tijekom godine, na zahtjev, u nekoliko navrata ustupljen udrugama i ostalim pravobraniteljima, za organiziranje aktivnosti na promicanju prava djece i ranjivih skupina.

Sukladno Strateškom planu za razdoblje od 2014. do 2016., Planu i programu rada za 2014. i planiranom razvoju Ureda, proračun Ureda pravobraniteljice za djecu iznosio je 4.996.538 kuna. Proračunskim sredstvima raspolagalo se sukladno Zakonu o proračunu (NN 87/08, 136/12,15/15), Zakonu o javnoj nabavi (NN90/11,83/13,143/13,13/14) i ostalim propisima o poslovanju proračunskih korisnika, kao i prema smjernicama Ministarstva financija i Državne riznice. Proračun je izvršen u 97,47% iznosa, odnosno s 4.870.249,86 kn. Izvršenje planiranih sredstava bilo je u nešto većem postotnom iznosu u odnosu na 2013. Tijekom godine ostvarena je vrlo dobra suradnja s Ministarstvom financija i Državnom riznicom u pravovremenom i planskom korištenju sredstava državnog proračuna. Odobreni su nam rebalansi proračuna prema planiranoj dinamici i programskim aktivnostima Ureda te smo zahvaljujući tome zbog ostvarenih ušteda na nekim stavkama uspjeli

ostvariti pojedine aktivnosti u većem opsegu. Godišnje financijsko izvješće Pravobranitelja za djecu za 2014. godinu, izrađeno je u zakonskom roku te dostavljeno Državnoj reviziji i Fini.

13 ZAKLJUČAK

Izvješće o radu kombinacija je podataka koji se odnose na rad pravobraniteljice za djecu te broj i sadržaj prijava o pojedinačnim povredama prava djece. Ujedno, riječ je i o ocjeni stanja prava djece u Republici Hrvatskoj iz perspektive pravobraniteljice za djecu te podacima i stanju u brojnim područjima odrastanja i života djece. Unatoč mnogim poboljšanjima zaštite dječjih prava, i dalje uočavamo slabosti u različitim dijelovima sustava. Upravo ta mjesta prostor su za djelovanje svih relevantnih dionika u društvu s ciljem povećanja razine zaštite prava djece. Slijedom toga, možda najvažniji dio Izvješća predstavljaju preporuke pravobraniteljice za djecu, posebice one opće, koje ukazuju na sadržaj i smjer koji bi se mogao slijediti u izgradnji cjelovitog sustava zaštite prava djece.

Kao i prethodnih godina, zaključkom se u najosnovnijim crtama, koliko je to moguće, ukazuje na uočene probleme i moguća rješenja u pojedinim dijelovima zaštite prava djece koja se pokazuju kao najkritičnija ili kojima se, i uz manji broj prijava, i dalje bavimo radi kontinuiteta praćenja i sveobuhvatne zaštite prava djece.

Povrede prava djece na **život uz roditelje i roditeljsku skrb** i ove godine su najčešći razlog obraćanja pravobraniteljici za djecu i čine 24% od ukupnog broja prijava. I dalje se najveći broj prijava u ovom području odnosi na pitanja vezana uz ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi, njih 257 (66%), kojima je pogođeno ukupno 380 djece svih dobni skupina.

U problematici koja obuhvaća pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb, nažalost, ni ove godine ne vidimo značajnijih pomaka usmjerenih boljoj zaštiti djece i ostvarivanju njihovih prava. Sadržajno, razlozi obraćanja Uredu se ne mijenjaju. Uglavnom se odnose na nezadovoljstvo radom institucija koje vode postupke i provode stručne intervencije radi zaštite djece (CZSS i sudove), nepovjerenje u njihov rad i stručne procjene, prigovore na ponašanje „drugog“ roditelja prema djetetu, posebno u slučajevima razvoda braka ili prekida izvanbračne zajednice. Zabrinjavajuće je to što neki roditelji i članovi uže obitelji ne preuzimaju vlastitu odgovornost za situaciju u kojoj se dijete nalazi te ju prebacuju na drugog roditelja ili institucije. Kontinuirano uočavamo nedovoljan broj stručnjaka koji rade u ovom području zaštite te su preopterećeni, a nije im osigurano kontinuirano stručno usavršavanje ni sustavna podrška, iako složenost problematike s kojom se suočavaju to svakako zahtijeva.

Prijave povreda prava djece na **uzdržavanje** ukazuju na brojne teškoće i nedosljednu provedbu propisa, a često i na nesnalaženje i nedovoljnu informiranost roditelja o dječjim pravima i načinima njihove zaštite. Zabrinjavaju česte pritužbe vezane uz dugotrajnost sudskih postupaka, kao i teškoće u naplati potraživanja iz inozemstva.

Unatoč nastojanjima nadležnih institucija na kvalitetnoj provedbi Plana **deinstitucionalizacije** i transformacije domova socijalne skrbi, u realizaciji i dalje uočavamo probleme na koje kontinuirano ukazujemo više godina, a to su: nedovoljan obuhvat djece kroz **udomiteljsku skrb**, nedovoljan broj udomiteljskih obitelji, neravnomjerna teritorijalna zastupljenost udomiteljskih obitelji, nepostojanje profesionalnog udomiteljstva, nedostatak urbanog i specijaliziranog udomiteljstva, neadekvatna udomiteljska skrb, neuključivanje djece u donošenje odluka vezanih uz njih te neredovitost u obilascima udomljene djece od strane djelatnika CZSS-a. Djeca mlađa od sedam godina i dalje se smještaju u ustanove i tamo ostaju više od šest mjeseci. Podrška biološkim obiteljima na stvaranju uvjeta za prihvata djece iz ustanova je nedostatna, a u ustanovama i dalje borave djeca koja imaju zakonske pretpostavke za posvojenje, stoga je nužno ubrzati postupke zasnivanja **posvojenja**, vodeći pritom računa o najboljem interesu djeteta.

Djeca su i dalje izložena **nasilju**, zanemarivanju i tjelesnom kažnjavanju u obitelji, institucijama i drugdje mjestima. Najviše prijava iz ovog područja odnosilo se na višestruko nasilje u obitelji, koje je

najčešće spoj fizičkog i psihičkog nasilja, u kojem su djeca žrtve ili svjedoci nasilnog ponašanja među roditeljima.

Problemi u području zaštite djeteta od **spolnog iskorištavanja** i zloupotrebe posebno se očituju u dugotrajnosti sudskih postupaka, višestrukom ispitivanju djeteta žrtve zlostavljanja i iskorištavanja, narušavanju djetetove privatnosti, nedostupnosti odgovarajućih tretmana podrške i oporavka za svu djecu podjednako, a u nekim slučajevima i zbog „preblagog“ sankcioniranja počinitelja spolnog nasilja nad djetetom. Zabrinjava nedostatak stručnjaka i ustanova za tretman seksualno zlostavljane djece.

Nasilje i druge povrede prava djece putem **interneta i mobitela** ukazuju na brojne rizike kojima su djeca izložena u uporabi novih tehnologija, ali i na nesnalaženje odraslih i teškoće s kojima se susreću institucije u zaštiti njihovih prava. S obzirom na brojnost djece koja imaju pristup internetu, procjenjujemo da će u ovom području povrede njihovih prava i dalje biti učestale te da je nužno sustavno i kontinuirano djelovati na prevenciji i učinkovitim mjerama zaštite djece.

U vezi sa **zaštitom djeteta svjedoka i oštećenika u pravosudnom postupku** roditelji nam se najčešće obraćaju ogorčeni zbog sporosti procesuiranja počinitelja kaznenih djela na štetu djeteta, načina na koji se djeca svjedoci tretiraju u postupku, osobito zbog učestalosti ispitivanja djeteta, kao i načina pozivanja djece radi svjedočenja. U praksi se i dalje događaju višekratna i neprimjerena ispitivanja djece, ne poštuje se uvijek zakonsko ograničenje o broju ispitivanja djeteta u sudskom postupku, a kako takvog ograničenja nema za postupak koji prethodi sudskom, nerijetko se događa da je dijete izloženo često nepotrebnom višestrukom ispitivanju. Podrška djetetu svjedoku nije sustavno organizirana.

Još uvijek nema sustavnih mjera prevencije i ranih intervencija za **djecu u riziku i onu koja iskazuju probleme u ponašanju**. Preventivni programi koji se primjenjuju nisu objedinjeni, većina nije znanstveno utemeljena niti ima plan evaluacije ishoda. Prosvjetni djelatnici ne posjeduju dovoljno stručnih kompetencija za rad s ovom djecom, a sve škole nemaju potrebne stručnjake u stručnim službama. Unatoč brojnim protokolima, multisektorska suradnja nije dovoljno razvijena. Izvaninstitucionalne mjere pomoći roditeljima i obitelji, kao prevencija izdvajanja djeteta s problemima u ponašanju, nisu dovoljno razvijene, posebno u manjim sredinama. Gorući problem i ove godine nedostatak je kapaciteta za zbrinjavanje djece s poremećajima u ponašanju u kombinaciji s teškoćama mentalnog zdravlja čijim roditeljima je oduzeta roditeljska skrb, za koju ne postoje odgovarajući smještajni uvjeti koji bi zadovoljili njihove specifične obrazovne, zdravstvene i tretmanske potrebe.

Djeca čiji su roditelji u zatvoru nalaze se u posebno ranjivoj situaciji, stigmatizirana su, njihove potrebe nisu prepoznate, a o njihovim pravima se ne vodi uvijek računa. Često su ekonomski ugrožena, ne kontaktiraju s roditeljem koji je u zatvoru zbog toga što je zatvor udaljen od mjesta stanovanja, roditelj-zatvorenik ne želi da dijete dolazi u zatvor ili ga drugi roditelj ne želi voditi tamo, a njihove obitelji ne dobivaju podršku i pomoć. Često trpe porugu vršnjaka, a djelatnici škole nedovoljno uočavaju njihovu ranjivost. Nažalost, unatoč našem poticanju civilnog sektora, do sada je samo udruga Roda kreirala i započela provoditi program rada sa zatvorenicama – majkama u zatvorskom sustavu. Ipak, možemo reći da je Uprava za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa prepoznala važnost brige o njima i znatno unaprijedila uvjete za kontakt s roditeljima.

U području zaštite **zdravlja djece** i dalje postoji problem nedovoljnog broja stručnjaka, posebice pedijatar, ortodonata i psihijatar za djecu i mladež. Prijave su se odnosile i na zaštitu prava djece koja boluju od dijabetesa, boravak roditelja uz dijete tijekom bolničkoga liječenja, problem dostupnosti alkohola, duhanskih proizvoda i novih psihoaktivnih tvari djeci.

No, najviše prijava (199) odnosilo se na **odbijanje roditelja da cijepi dijete** protiv bolesti utvrđenih Programom obveznog cijepljenja djece školske i predškolske dobi. Taj zabrinjavajući trend ove je godine znatno pojačan u odnosu na prethodna razdoblja i područje je koje posebice zabrinjava s aspekta prava djeteta na najveću moguću razinu zdravlja.

Briga za **mentalno zdravlje djece** je nedostatna, budući da nedostaje potrebnih resursa na svim razinama. Situacija je posebno zabrinjavajuća u manjim sredinama koje ni na primarnoj razini nemaju kapacitete koji bi pružali kontinuiranu, multidisciplinarnu skrb i podršku svakom djetetu i obitelji u potrebi. Od regionalnih centara jedino Split nema ni specijalizirani bolnički odjel psihijatrije za djecu i adolescente tako da se djeca liječe zajedno s odraslim pacijentima, što je protivno međunarodnim, ali i nacionalnim propisanim standardima. Nedostaje i psihijatar specijaliziranih za djecu i mlade. Zabrinjava i izostavljanje dječje i adolescentne psihijatrije kao zasebne djelatnosti u strateškim dokumentima Ministarstva zdravlja, unatoč tome to u Hrvatskoj od 2011. postoji zasebna liječnička specijalizacija psihijatrije za djecu i mlade. Pojavi **samoozljeđivanja i samoubojstva djece** u nas se još uvijek ne posvećuje dovoljno sustavne pozornosti, ni u području informiranja i edukacije, ni u kontinuiranom liječenju i praćenju djece.

Radi prevencije i sveobuhvatne zaštite prava djece na zdravlje vrlo je važan sustavni **zdravstveni odgoj** u osnovnoj i srednjoj školi. Iako je on formalno uveden, nužno je njegovo stvarno, sveobuhvatno i kontinuirano provođenje, koje neće ovisiti samo o entuzijazmu i dobroj volji pojedinih nastavnika.

U sustavu **odgoja i obrazovanja** izraženi su problemi dostupnosti i nejednakih kadrovskih, prostornih i sadržajnih uvjeta odgoja i obrazovanja. I dalje nema učinkovitih načina provjere sposobnosti za obavljanje odgojno-obrazovnog rada, kao ni učinkovitih mjera radnog prava i onih iz stručno-pedagoškog i inspekcijskog nadzora kojima bi se onemogućio rad onim osobama koje neprimjerenim, neprofesionalnim, neetičkim, a nerijetko i nezakonitim postupanjem, krše prava djece. Nužno je uspostaviti sustav licenciranja rada odgojno-obrazovnih radnika koji bi obuhvaćao periodičnu kontrolu rada i provjeru sposobnosti za odgojno-obrazovni rad s djecom, a u kojem bi gubitak licencijske značice i nemogućnost rada s djecom u ustanovama odgoja i obrazovanja. Neophodno je kontinuirano stručno usavršavanje odgojno-obrazovnih radnika u području ljudskih prava i prava djece te upoznavanje djelokruga, ovlasti i obveza drugih nadležnih tijela, kako bi se omogućila pravovremena i koordinirana zaštita djece.

Djeca s teškoćama u razvoju (TUR) nailaze na niz prepreka u ostvarivanju prava na primjereni odgoj i obrazovanje. Provedbu inkluzivne prakse otežava nemogućnost upisa djece s TUR u dječji vrtić ili skraćivanje njihovog boravaka u vrtiću, problemi u provedbi različitih oblika odgojno-obrazovnog uključivanja učenika osnovnoškolskom obrazovanju kao i prilikom upisa učenika s TUR u 1. razred srednje škole. Nepostojanje podzakonskog akta koji bi regulirao uvjete, načine i djelokrug rada pomagača u vrtiću i pomoćnika u nastavi i dalje je čimbenik koji negativno utječe na dostupnost i kvalitetu odgoja i obrazovanja djece s TUR.

Pritužbe zbog **diskriminacije** ukazuju na neprimjerene, ponekad i nasilne oblike ponašanja i diskriminacijske prakse. Stoga je nužno provoditi preventivne programe usmjerene učenju djece toleranciji, nediskriminaciji i prihvaćanju različitosti, kao i edukaciju i informiranje roditelja i odgojno-obrazovnih radnika o pravima djece i zaštiti djece od diskriminacije. U ovoj godini povećan je broj pritužbi zbog nepostojanja programa koji bi bio alternativa vjeronauku u osnovnoj školi, zatim pritužbi na sudjelovanje djece u vjerskim sadržajima izvan programa vjeronauka te na sadržaje pojedinih udžbenika iz vjeronauka, ali i ostalih predmeta. Pojave nerazumijevanja i nepoštovanja ljudskih prava dodatno naglašavaju potrebu uvođenja građanskog odgoja u obrazovni sustav.

Posebnu pozornost valja posvetiti poboljšanju položaja **djece pripadnika nacionalnih manjina** te učenju o toleranciji, suživotu i poticanju pozitivnih interakcija među djecom većinske i manjinskih populacija.

Gospodarska kriza, siromaštvo i nezaposlenost roditelja nužno ostavljaju trag i u životu i odrastanju djece. Posebno su ugrožene ranjive skupine djece kojoj je dodatno otežano ostvarivanje prava, ponajprije zdravstvenih, obrazovnih i kulturnih. U trenucima krize očekujemo veću socijalnu osjetljivost države u osiguranju mjera i programa namijenjenih djeci unutar objektivnih mogućnosti preraspodjele postojećih sredstava.

Nedovoljna ulaganja u sadržaje i aktivnosti **slobodnog vremena** djece i mladih pokazuju nerazumijevanje važnosti ovih prava u životu djeteta, a posebno su ograničene mogućnosti koje se nude djeci u manjim mjestima, područjima od posebne državne skrbi i na otocima. Ovaj problem posebice se potencira u vrijeme pogoršane gospodarske situacije i siromaštva, a uočili smo ga i u područjima zahvaćenima poplavom u Slavoniji.

Dječja igrališta i dječje igraonice još su uvijek pravno neuređeno područje dječjih aktivnosti, a sigurnost djece na igralištima i u igraonicama često je ugrožena. I u području **sporta** posebice je važno istaknuti pitanje sigurnosti djece, zaštite od nasilja, kao i nužnosti licenciranja trenera stvarno osposobljenih za rad s djecom.

Nedostatna je i sigurnost **u prometu i organiziranom prijevozu** djece, što zahtijeva ulaganje dodatnih napora u zaštiti djece. Nedovoljno i nepravovremeno ulaganje u infrastrukturu i modernizaciju postrojenja koja onečišćuju **okoliš** dovode do ugrožavanja zdravlja djece u pojedinim područjima, stoga je zaštita okoliša i dalje važna i hitna zadaća države, ali i lokalne zajednice.

U pogledu zaštite djece od **neprimjerenog oglašavanja** najviše pritužbi odnosilo se na neprimjerene sadržaje televizijskih reklama zbog poruka koje nisu u skladu s odredbama etičkih kodeksa oglašavanja i tržišnog komuniciranja te štete djeci. Reklamiranje alkoholnih pića nije dostatno regulirano postojećim propisima te djeca nisu zaštićena od izloženosti reklamama za alkoholna pića u medijima i na internetu, na sportskim i drugim priredbama te još nema odgovarajuće zaštite od neprimjerenih oglasa na teletekstu.

Mediji prate i upozoravaju na brojna kršenja prava djece, ali nažalost često i ugrožavaju privatnost i dostojanstvo djece, osobito prilikom izvještavanja o djeci žrtvama spolnog i drugog nasilja pri čemu zanemaruju etički kodeks i stručne smjernice. I dalje se zauzimamo za **medijski odgoj i obrazovanje** na svim razinama odgojno-obrazovnog sustava, kako bi medijska pismenost bila dostupna svakom djetetu.

Iako je **sudjelovanje/participacija** djece, koja su sposobna oblikovati mišljenje, u različitim sferama života te poštovanje mišljenja djeteta važno konvencijsko načelo, ovo pravo je, sudeći prema malom broju prijava našem Uredu, ali i prema izjavama djece, još uvijek na deklarativnoj razini, uglavnom i zbog reakcija odraslih.

Važno je istaknuti da je demografska slika Hrvatske sve lošija. Djeca čine manje od petine stanovništva Hrvatske, a prirodni prirast obilježen je negativnim predznakom. Zasigurno je više razloga tome, no trend ozbiljno brine. Nužno je uložiti sve napore kako bi se potaknula demografska obnova Hrvatske, a djecu i mlade prihvatiti kao važne čimbenike u društvu. Ne smijemo izgubiti iz vida da su djeca subjekti prava, te da je o djeci nužno govoriti iz perspektive ljudskih prava, a ne, kao što je to ponekada slučaj, pokroviteljski s pozicije volje i želje odraslih. Kao što je mnogo puta već istaknuto, mjera demokratičnosti društva ponajprije se mjeri sadržajem i opsegom zaštite najranjivijih. Djeca se ne mogu niti stranački organizirati pa se ne mogu, za razliku od svih ostalih na ovaj način izboriti za svoje interese. Stoga djeca doista predstavljaju dio populacije o čijoj je dobrobiti nužno voditi posebnu pozornost. Dio toga, zadaća je i institucije pravobranitelja za djecu.

Na kraju, podsjećamo kako je izreka da su djeca naša budućnost zasigurno točna. No, naša djeca, još i više od toga, naša su sadašnjost. Djeci u Republici Hrvatskoj, baš poput djece u cijelom svijetu, razdoblje djetinjstva je jedno, jedinstveno i neponovljivo, te često od presudne važnosti za cijeli život koji imaju ispred sebe.

